

Υπόεργο 10 «Δημιουργία Μηχανισμών Επιστημονικής Παρακολούθησης Τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου» της πράξης «Προβολή του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου».

Δράση 2(Δ2): Ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού στις Κυκλάδες.
Ενέργεια Α.2.1.: Σύνταξη σχεδίων δράσης ανάπτυξης του θεματικού τουρισμού για τις Κυκλάδες.

ΠΕ2.1.4. Σχέδιο δράσης για τον πολιτιστικό τουρισμό στις Κυκλάδες

Δέσποινα Νάζου
Δρ. Κοινωνικής Ανθρωπολογίας
Διαδάσκουσα Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μαΐος 2015

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: ΕΝΝΟΙΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	3
1.1. Η επινοητικότητα του Πολιτισμού και η χρήση του ως ‘πόρου’	3
1.2. Αυθεντικότητα και πολιτιστικός τουρισμός	4
1.3. Πολιτιστικός τουρισμός κληρονομιάς	5
1.4 Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτιστικός Τουρισμός.....	8
1.5 Πολιτιστικός Τουρισμός, συμμετοχή της κοινότητας και ενδυνάμωση	8
Κεφάλαιο 2: Καλές διεθνείς πρακτικές πολιτικών πολιτιστικού τουρισμού	12
2.1 Παραδείγματα από την περιοχή της Καραϊβικής.....	12
2.1.1. Γενικό πλαίσιο και δεδομένα	12
2.2.2. Μελέτες περίπτωσης στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Καραϊβική.....	14
ΠΗΓΕΣ	18
2.2. Το παράδειγμα της Μάλτας	18
ΠΗΓΕΣ	20
Βιβλιογραφία	21
Κεφάλαιο 3: Ενδεικτικές καλές πρακτικές πολιτιστικού τουρισμού και δυνητικοί πολιτιστικοί πόροι στήριξης του τουρισμού στο Ν.Αιγαίο	23
3.1. Τα παραδείγματα της Ερμούπολης, της Ανδρου, της Νάξου και της Μήλου.....	23
3.2. Νεότερες πολιτιστικές συλλογικότητες ως χρήσιμοι πολιτιστικοί πόροι στο πλαίσιο του τουρισμού	26
Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία και παραδείγματα για την ανάπτυξη συγκεκριμένων προϊόντων- Μεθοδολογία και παραδείγματα για την προώθηση των ειδικών αυτών τουριστικών προϊόντων	39
4.1 Προτάσεις για την ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού στην ΠΝΑ	41
4.1.1. Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην Κληρονομιά: Αρχαιολογικές υλικότητες και Αγροτικά Νησιωτικά τοπία ως ‘τουριστικά’ προϊόντα	41
4.1.2 Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην υλική και άυλη Κληρονομιά: οι χειροτεχνικές παραδόσεις ως πολιτιστικό τουριστικό προϊόν.	44
4.1.3. Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην υλική και άυλη Κληρονομιά της Άγονης Γραμμής: Η Σχοινούσα (μελέτη περίπτωσης) ως πολιτιστικό τουριστικό προϊόν 47	

Κεφάλαιο 1: ΕΝΝΟΙΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Πολιτιστικός Τουρισμός (ΠΤ) εννοιολογείται στη βάση της εξερεύνησης των τρόπων με τους οποίους οι πολιτισμοί κινητοποιούνται για τους τουρίστες και αναγιγνώσκονται από τους τουρίστες μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικά-ιστορικά πλαίσια.

Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να οριστεί εννοιολογικά ως εξής: Ως η κίνηση των ατόμων στα πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από το συνήθη τόπο διαμονής τους, με την πρόθεση να συλλέξουν νέες πληροφορίες και εμπειρίες για να ικανοποιήσουν τις πολιτιστικές τους ανάγκες »(Richards, 1996).

Σύμφωνα με αυτό το εννοιολογικό ορισμό, ο πολιτιστικός τουρισμός δεν καλύπτει μόνο την κατανάλωση των πολιτιστικών προϊόντων του παρελθόντος, αλλά και του σύγχρονου πολιτισμού ή τον «τρόπο ζωής» ενός λαού ή μιας περιοχής. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ότι καλύπτει τόσο τον «τουρισμό κληρονομιάς» (σε σχέση με τα τεχνουργήματα του παρελθόντος), όσο και τον «τουρισμό για τα καλλιτεχνήματα» (που σχετίζονται με τη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή).

Η χρήση του όρου του ΠΤ προϋποθέτει την αναγνώριση του ρόλου του τουρισμού ως διαδικασίας, αλλά και ως συνόλου πρακτικών που περιστρέφονται γύρω από κοινωνικές στάσεις και συμπεριφορές, γύρω από την εκμάθηση και την μετάδοση των νοημάτων διαμέσου συμβόλων που βρίσκονται ενσωματωμένα στα αντικείμενα.

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι αυτό που αναδεικνύεται ως πρωταρχικό στις αναλύσεις και τις αφηγήσεις επί των συμβόλων για την τουριστική ανάπτυξη σχετιζόμενη με τον πολιτισμό είναι η ιδέα τους 'έθνους'(Frykman, 2002).

Κάθε έθνος, ανεξάρτητα από τη πολιτική του θέση του στον παγκόσμιο χάρτη, προωθεί τον τουρισμό ως μια πραγματική και δυνητική πηγή εξωτερικών εσόδων, ως έναν δείκτη της ικανότητας αξιοποίησης του πολιτιστικού κεφαλαίου, αλλά και ως μέσο για να νομιμοποιηθεί ως εδαφική οντότητα. Οι τουρ-οπερέιτορς λειτουργούν ως αγοραστές βασικά 'εθνικών' προϊόντων: Οι προγραμματιστές του διαπραγματεύονται με εθνικά κυβερνητικά γραφεία μέσα σε εθνικά νομοθετικά πλαίσια. Υπάρχουν ακόμη και εθνικές αερογραμμές που διατηρούν υψηλή συμβολική (και όχι μόνο) σημασία τόσο για τις κοινωνίες υποδοχής όσο και για τους τουρίστες και παρά την παρουσία πολυεθνικών ξενοδοχειακών αλυσίδων, πολλές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις είναι ισχυρά προσδιορισμένες γύρω από εθνικά χαρακτηριστικά και ιδεολογίες (Smith 2005)

1.1. Η επινοητικότητα του Πολιτισμού και η χρήση του ως 'πόρου'

Είναι γεγονός ότι το πιο διακριτό γνώρισμα του όψιμου καπιταλισμού τις τελευταίες δεκαετίες είναι η αναδημιουργία των οικονομιών γύρω από τη **συμβολική αξία των πολιτισμών**. Τα στοιχεία που κατέχουν κεντρική θέση στην οικονομική ζωή συνίστανται α) στους πολιτικούς ρόλους του πολιτισμού οι οποίοι αντιπροσωπεύουν και ενδυναμώνουν εθνικές ιδεολογίες και συγκεκριμένες ιεραρχίες δύναμης, β) στους

κοινωνικούς ρόλους του πολιτισμού ως μορφές κοινωνικής πνευματικής συγκολλητικής ουσίας. Η Scott (1997) με απλό τρόπο δίνει το στίγμα αυτήν της αλλαγής υποστηρίζοντας ότι ο διεθνής τουρισμός δίνει την δυνατότητα σε διάφορες πλευρές των πολιτισμών να συμμετέχουν στην διαδικασία της ανάπτυξης. Η χρήση όμως του πολιτισμού ως πόρου, ανακινεί ζητήματα 'ιδιοκτησίας' και 'πρόσβασης' στα πολιτιστικά αγαθά, όπως και ερωτήματα της πρόσληψής τους από διαφορετικές ομάδες τουριστών.

Οι τόποι όπως και ταυτότητες βρίσκονται πάντα υπό διαπραγμάτευση. Οι πολιτισμοί και οι κοινωνίες δεν είναι παθητικοί δέκτες του τουρισμού, αλλά τόποι 'αμφισβήτησης' και 'αντίστασης'. Στο πλαίσιο του μετα-αποικιοκρατικού Λόγου όπου δίνεται έμφαση στην απώλεια των (ιθαγενών) πολιτισμών, είναι κεντρικής σημασίας ζήτημα το ερώτημα να αφορά το «για ποιούς είναι απώλεια» (Meethan, 2001).

Μια από τις κυρίαρχες αντιλήψεις που εδραιώθηκαν μέσα από μελέτες για την σχέση πολιτισμού και τουρισμού αφορά την διαδικασία 'απολίθωσης' κατά τη φάση της 'κληρονομοποίησης' τους. Η απάντηση στο παραπάνω επιχείρημα ήταν ότι ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει έναν δυνατό μηχανισμό κατανόησης άλλων τόπων, ανθρώπων και παρελθόντων. Όχι τόσο μέσω υψηλού προφίλ πολιτιστικών χώρων και δραστηριοτήτων που ίσως δεν αποτελούν και αντιπροσωπευτικά δείγματα στις κοινωνίες όπου απαντώνται, όσο μιας περισσότερο δημοκρατικής προσέγγισης του πολιτισμού (Robinson and Smith 2005).

1.2. Αυθεντικότητα και πολιτιστικός τουρισμός

Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα έχει θεωρηθεί υπεύθυνος για την εμπορευματοποίηση των πολιτισμών. Αντικείμενα και διαφόρων ειδών επιτελέσεις (performances) που κάποτε δημιουργήθηκαν για τοπική κατανάλωση επαναπροσανατολίστηκαν με γνώμονα την αγορά του τουρισμού και αυτό είχε ως συνέπεια την εμπορική τους 'αξιοποίηση', την απαξίωσή τους και την μεταμόρφωσή τους σε 'τετριμμένα /απο-ιεροποιημένα' γεγονότα (Cohen, 1988).

Η εμπορευματοποίηση μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ως δύναμη καταστροφής της αυθεντικότητας των τοπικών πολιτιστικών προϊόντων και των πολιτισμικών σχέσεων και να οδηγήσει σε «σκηνοθετημένες» ή ψεύτικες εμπειρίες που δημιουργούνται ειδικά για εξωτερικούς καταναλωτές: Πολιτιστικές εκδηλώσεις, τοπικά προϊόντα και οι άλλοι 'δείκτες' τουριστικής προβολής και προώθησης χρησιμεύουν στην τουριστική κατανάλωση και απόλαυση (MacCannell 1976, 1992).

Ωστόσο πολλά έχουν γραφτεί σχετικά με το ρόλο που έχει διαδραματίσει ο τουρισμός στην τουριστική προσαρμογή των πολιτιστικών μορφών, όπως οι «τουριστικές τέχνες» (Graburn, 1976), στην αυξανόμενη τάση της «κληρονομοποίησης» (heritagisation) των προορισμών και στην εμπορευματοποίηση και η προσαρμογή των τελετουργιών, χορών και πανηγυριών για την τουριστική κατανάλωση (Greenwood, 1989).

Ο Urry (2002) σημειώνει ότι ο χαρακτήρας που ο ίδιος αποκαλεί ως «μετα τουρίστα» απολαμβάνει πραγματικά το παιχνίδι με την προσομοιωμένη εμπειρία, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζει και απολαμβάνει τη τεχνητή/σκηνοθετημένη εμπειρία.

Σε μια παρόμοια κατεύθυνση, κριτικές θεωρήσεις του σύγχρονου πολιτισμού έχουν επισημάνει ότι ο μεταμοντερνισμός και ο τουρισμός έχουν δημιουργήσει 'άτοπους' χώρους που στερούνται οποιαδήποτε τοπική σημασία ή έννοια 'ιθαγενούς' πολιτισμού. Μέσα σε κοινωνικά άψυχους χώρους, άτομα που έχουν πολιτισμικά αποδυναμωθεί καταναλώνουν διαμεσολαβημένες εμπειρίες μακριά από το αυθεντική ζωή των προγόνων τους, που ήταν σε επαφή με τη γη, τις αρχαίες παραδόσεις και την κοινότητά τους. Από αυτήν την σκοπιά η σύγχρονη κουλτούρα χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από έλλειψη γνησιότητας/αυθεντικότητας (Γαλανή- Μουτάφη 1995).

Αντίθετα, θεωρητικοί της μετα- μοντερνικότητας, καθώς και οι 'μετά τουρίστες' είναι αδιάφοροι ως προς τα θέματα της αυθεντικότητας, και η συζήτηση αυτή μάλιστα θεωρείται και αναχρονιστική. Με βάση την μεταμοντέρνα σκοπιά του κόσμου, όλοι οι τόποι είναι ταυτόχρονα πραγματικοί και μη αυθεντικοί και τα όρια που υπήρχαν μεταξύ της αυθεντικής εμπειρίας και απομίμησης έχουν διαλυθεί. Εξάλλου κυρίαρχη είναι πλέον η άποψη ότι όλοι οι βιώσιμοι πολιτισμοί εμπλέκονται σε μια διαδικασία ανακατασκευής και 'αναπτυσσόμενης αυθεντικότητας' (Cohen 1988, Bruner 1991), ή και 'επινόησης' νέων παραδόσεων προκειμένου να ισχυροποιηθούν θεσμοί εξουσίας και να νομιμοποιηθούν οι φορείς τους ως προς την άσκηση της δύναμής τους (Hobsbawm 2004)

Ωστόσο η θεώρηση του Wang (1999) περί «υπαρξιακής» αυθεντικότητας έχει αναδειχθεί ως ένας χρήσιμος αναλυτικός φακός στην μελέτη των πολιτιστικών φαινομένων που συνδέονται με την τουριστική εμπειρία. Η υπαρξιακή αυθεντικότητα, δεν σχετίζεται με μια μετρήσιμη αυθεντική ποιότητα των αντικειμένων ή των τελετουργιών, αλλά με την αναζήτηση του 'πραγματικού' εαυτού των τουριστών που ενεργοποιείται από ορισμένες τουριστικές δραστηριότητες. Η εύρεση του αυθεντικού εαυτού κατά την τουριστική εμπειρία στηρίζεται στην άποψη ότι οι δυτικός/μοντέρνος τρόπος ζωής οδηγεί στην απώλεια του πραγματικού εαυτού που βρίσκεται κατακερματισμένος στους δημόσιους ρόλους στη σφαίρα της καθημερινότητας και των ευθυνών. Μέσα όμως από την τουριστική διαδικασία και τον 'ιερό' χρόνο των διακοπών βιώνονται συναισθήματα παιχνιδιού, μέθεξης και αυτοπραγμάτωσης που ενδυναμώνουν τις κοινωνικές και οικογενειακές σχέσεις, αλλά και την ανακάλυψη του 'πραγματικού' εαυτού.

Από αυτήν την άποψη, ο τουρισμός δεν πρέπει να θεωρηθεί ως φαινόμενο με αρνητικές εμπορευματικές επιπτώσεις αλλά ως ένας τρόπος ζωής.

1.3. Πολιτιστικός τουρισμός κληρονομιάς

Πολιτιστικός τουρισμός κληρονομιάς: Ταξίδι για την εμπειρία άλλων τόπων, την κατανάλωση τεχνουργημάτων και δραστηριοτήτων που αναπαριστούν με αυθεντικό τρόπο τις ιστορίες και τους ανθρώπους του παρελθόντος και του παρόντος. Περιλαμβάνει πολιτιστικές, ιστορικές και φυσικές πηγές.

Η εστίαση των περισσότερων ορισμών ΠΤΚ αφορά τις επισκέψεις των τουριστών σε αυτό που ονομάζεται «τοποθεσίες κληρονομιάς». Σε μερικές περιπτώσεις εμπεριέχεται στον ορισμό και το στοιχείο της γνώσης. Ο Timothy (2003) προτείνει ότι ΠΤΚ αφορά την

χτισμένη κληρονομιά, τρόπους ζωής και λάιφ-στάιλ του παρόντος, αρχαία τεχνουργήματα, σύγχρονη τέχνη και πολιτισμό. Έτσι στο πλαίσιο ενός ορισμού ο ΠΤΚ εμπλέκει το ταξίδι που κάνει κάποιος προκειμένου να αποκτήσει την εμπειρία της σύγχρονης αφήγησης της υλικής μαρτυρίας του παρελθόντος στη συνάφειά της με το παρόν.

Στην προκειμένη περίπτωση αυτό συνεπάγεται μια μετατόπιση από την μονοδιάστατη οπτική περιήγηση και οπτική συμβολική κατανάλωση της υλικής κληρονομιάς (ιστορικών τοποθεσιών, μνημείων, μουσείων) στην περιήγηση σε βιώματα και αισθήσεις που προσδιορίζουν την άυλη κληρονομιά (τέχνες, γλώσσες, μουσικές, φεστιβάλ, γαστρονομία).

Μ'εσα από τη διεθνή βιβλιογραφία αναδύεται η σύνδεση του πολιτιστικού τουρισμού με την εννοια της **βιωσιμότητας**. Επίσης διεθνώς αναγνωρισμένη θεσμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, όπως και η Ουνέσκο προσπαθούν μέσα από τα προγράμματα που υλοποιούν να θέσουν τους γενικούς κανόνες έτσι ώστε ο ΠΤΚ να μπορεί να αναπτύσσεται κοινωνικο-οικονομικά με όρους βιωσιμότητας

Ένας από τους τρόπους μελέτης του πτκ θα αφορούσε το ερώτημα σχετικά με το ποια είναι η δυνατή και επιθυμητή , έμμεση ή άμεση επίδραση των επίσημων θεσμών και φορέων ή ιδιωτών στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του τουρισμού κληρονομιάς. Μια άλλη διάσταση του φαινομένου θα αφορά τους τρόπους με τους οποίους επιλεκτικά, μερικά πολιτιστικά τουριστικά γεγονότα θα μπορούσαν να ενισχύσουν την καινοτομία σε όλα τα επίπεδα.

Ο Eversole (2006) διακρίνει τρεις τύπους χρήσης 'κληρονομιάς' προκειμένου να αναπτυχθεί ο τουρισμός. Αυτή η διάκριση στηρίζεται στη λογική της πολιτιστικής ένταξης (cultural integration) σε μια δεδομένη τοποθεσία ή τοπικότητα, αναγνωρίζοντας ότι δεν μπορούν όλες οι πρωτοβουλίες να προκαλέσουν πολιτιστικές επιδράσεις ως προς την ένταξη ή ενσωμάτωση.

ΤΥΠΟΣ 1. 'Η «συνύφανση» - ή ολοκληρωμένη χρήση της Κληρονομιάς.

Όσοι δημιουργούν και εφαρμόζουν στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξη επιδεικνύουν καλή κατανόηση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας και μοναδικότητας μιας τοποθεσίας κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένης της άυλης κληρονομιάς όπως η τοπική χειροτεχνική παραδοση. Είναι υπόθεση και απόφασης των τοπικών κοινωνιών να εμπλακούν στον τουρισμό που σχετίζεται με πολιτιστικές δραστηριότητες. Οι στόχοι από τη χρήση της κληρονομιάς δεν περιορίζονται στη δημιουργία εισοδήματος αλλά περιλαμβάνουν και την ενίσχυση και διατήρηση μοναδικών τοπικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων ως ενεργό μέρος των τοπικών πολιτιστικών πρακτικών.

ΤΥΠΟΣ 2. 'Μεγάλα πράγματα και σκηνοθετημένες ιστορίες'

Αυτός ο τύπος αφορά μια μεμονωμένη όψη της κληρονομιάς μιας περιοχής που επιλέγεται και προωθείται για τουριστική κατανάλωση. Πρόκειται για μια αυθεντική πλευρά του πολιτισμού ενός τόπου, αλλά είναι περιθωριοποιημένη και απομονωμένη από το ευρύτερο πλαίσιο και ίσως να μην αφορά πλέον την σύγχρονη ζωή στον τοπικό πολιτισμό. Δεν μεταφέρει πλέον κανένα συμβολικό νόημα για τους ντόπιους και η προώθησή της δεν συνδέεται με άλλες πλευρές του πολιτισμού της περιοχής. Αυτό οδηγεί στη δημιουργία περιοχών σκηνοθετημένης αυθεντικότητας προς όφελος των επισκεπτών, ακόμη και αν η τοπική κοινωνία δεν αισθάνεται περήφανη για αυτό.

ΤΥΠΟΣ 3. 'Η φαντασιακή περιοχή- η επινόηση της Κληρονομιάς'

Οι στρατηγικές που αφορούν αυτόν τον τύπο εστιάζουν περισσότερο στην 'επινόηση' και λιγότερο στην 'ανακάλυψη' της τοπικής κληρονομιάς στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις εξωτερικές ανάγκες και προσδοκίες χωρίς την απαίτηση για ένα είδος τοπικής συμμετοχής ή θεώρησης των τοπικών δεξιοτήτων και αναγκών.

Από αυτήν την άποψη, οι θετικές οικονομικές επιπτώσεις του ΠΤΚ στο τοπικό πλαίσιο εξαρτώνται από την έκταση της εμπλοκής της τοπικής κοινότητας, την ανοιχτή της διάθεση να φιλοξενήσει και να παρέχει τουριστικές υπηρεσίες, καθώς και τον βαθμό που επιτρέπεται να γίνει χρήση της κληρονομιάς ως τουριστικής ατραξιόν και όχι μόνο ως ακρογωνιαίου λίθου της τοπικής ταυτότητας.

Ο χαρακτήρας των πολλαπλών επιδράσεων του ΠΤΚ εξαρτάται από τη στάση των τοπικών κοινωνιών απέναντι στην κληρονομιά, την επίγνωση της αξίας της και των εμπορικών δυνατοτήτων της, αλλά και την προθυμία να την χρησιμοποιήσουν για αυτό το σκοπό. Επίσης οι αγροτικές, χειροτεχνικές και επιχειρηματικές ικανότητες των τοπικών κοινωνιών επηρεάζουν τον χαρακτήρα και το μέγεθος των επιδράσεων του ΠΤΚ.

Οι δυνητικές επιδράσεις του ΠΤΚ αναφορικά με την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη (Murzyn-kurpisz, 2012):

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ: παραγωγή άμεσου εισοδήματος από δραστηριότητες που συνδέονται με την κληρονομιά (διατήρηση, άνοιγμα στο κοινό, ερμηνεία), πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στη δημιουργία νέων επαγγελμάτων, υποστήριξη για δομικές αλλαγές, έσοδα από φόρους στο δημόσιο ταμείο.

2. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ:

Υψηλότερα επίπεδα αναγκών (αισθητικών, πνευματικών, πολιτιστικών), επιδράσεις στην κοινωνική συνοχή και στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου, ενδυνάμωση της τοπικής ταυτότητας και της αίσθησης γοήτρου.

3. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ:

Εκπαιδευτικές χρήσεις της κληρονομιάς, ανάπτυξη και διατήρηση του ατομικού πολιτιστικού κεφαλαίου, ανθρώπινο κεφάλαιο και δημιουργικές δυνατότητες, έμπνευση για αυθεντικά προϊόντα και υπηρεσίες που παράγονται από τις πολιτιστικές βιομηχανίες

4. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ:

-Μεταξύ των τουριστών , μεταξύ επιχειρηματιών και επενδυτών, μεταξύ κατοίκων και δυνητικών κατοίκων

5. ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ:

Ο ρόλος του ΠΤΚ ως ρόλος –ναυαρχίδα μέσα σε ένα ευρύτερο στρατηγικό σχέδιο ανανέωσης, αλλά και ως ρόλος-σκηνικού ανανεωτικών διαδικασιών.

6. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ:

Συνύπαρξη και συσώρευση πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αξιών. Ανθρωπογενείς επιδράσεις/επιδράσεις στον αριθμό των επισκεπτών. Δυνητική συνεισφορά στην αποφυγή ή τον περιορισμό της αστικής εξάπλωσης.

1.4 Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτιστικός Τουρισμός

Η τουριστική πολιτική παρέχει μια γέφυρα μεταξύ των πολιτικών του πολιτισμού και τουριστικών θελγμάτων. Έρχεται κυρίως να απαντήσει στο ερώτημα σχετικά με το **ποιες είναι οι γενικές πολιτιστικές πολιτικές επιρροές, που έχουν αντίκτυπο στην τροχιά της χάραξης πολιτιστικής πολιτικής σε ολόκληρο τον κόσμο, και που συνδέονται ειδικά με τον πολιτιστικό τουρισμό**

Η πολιτιστική πολιτική έχει προσδιοριστεί ως το θεσμικό/ά στηρίγμα/ατα που διαμεσολαβεί/ούν την αισθητική δημιουργικότητα και τους συλλογικούς τρόπους ζωής (Miller & Yudice, 2002). Αυτά τα θεσμικά υποστηρίγματα μπορούν να θεωρηθούν ως οι τρόποι με τους οποίους οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν, ή αδυνατούν να υποστηρίξουν την καλλιτεχνική παραγωγή, αλλά και την παραγωγή που θεωρείται μέρος του «πολιτιστικού κεφαλαίου» ενός τόπου. Ιστορικά κτήρια, πολιτιστικά γεγονότα, εκθεσιακοί χώροι, μουσεία αλλά επίσης ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός των δημοσίων χώρων συνεισφέρουν στο πολιτιστικό κεφάλαιο και είναι όλα μέρος της αποστολής του δημόσιου τομέα - εξ ου και η σημασία της πολιτικής.

Το πολιτιστικό κεφάλαιο επίσης περιλαμβάνει τη φροντίδα και την εμπορία μιας άυλης «αίσθησης του τόπου», η οποία μπορεί να είναι η λάμψη, η ποικιλομορφία, ο ενθουσιασμός για την ανθρώπινη δραστηριότητα, παρά τα τουριστικώς «ενδιαφέροντα» περιβάλλοντα και γεγονότα που προσελκύουν τους τουρίστες (Richards, 2000).

Μεγάλο τμήμα του πολιτιστικού κεφαλαίου αφορά πλευρές στις οποίες μπορεί να στηριχθεί ο πολιτιστικός τουρισμός και σχετίζονται την ποικιλομορφία στα μουσεία και στα πολιτιστικά θέλγητρα που αντανακλούν τις ανάγκες για αναγνώριση διαφορετικών πολιτισμών και διακριτών πολιτισμικών ομάδων.

1.5 Πολιτιστικός Τουρισμός, συμμετοχή της κοινότητας και ενδυνάμωση

Η σχέση του ΠΤ με τις τοπικές κοινωνίες όπου αναπτύσσεται, αναπόφευκτα οδηγεί σε ερωτήματα **που αφορούν τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι κοινωνίες ισορροπούν ανάμεσα στην ‘καλή χρήση της κληρονομιάς ή στην ‘εμπορευματοποίησή’ της**. Η πολιτιστική εμπορευματοποίηση έχει θεωρηθεί ότι ενίσχυσε την διατήρηση, την αυτο-συνείδηση της κοινότητας και ώθησε στην αξιολόγηση των τοπικών παραδόσεων. Η επιβεβαίωση της τοπικής ταυτότητας και τόνωση της τοπικής ‘τιμής’ ή τοπικής υπερηφάνειας αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της διαδικασίας εμπορευματοποίησης (Cole 1997).

Οι παραπάνω απόψεις στοιχειοθετούνται από ποιοτικές κοινωνικές έρευνες που δείχνουν ότι οι τουρίστες έχουν μια εθνοκεντρική οπτική των κοινωνιών και των πολιτισμών που επισκέπτονται.

Ο Selwyn (1996) υποστηρίζει ότι είναι ευρέως αποδεκτό από τους ανθρωπολόγους του τουρισμού ότι μεγάλο τμήμα του σύγχρονου τουρισμού έχει τις απαρχές του στην ‘αναζήτηση του Άλλου’. Ο ‘Άλλος’ όμως που φαίνεται ότι αναζητούν οι τουρίστες ανήκει

σε έναν προ-μοντέρνο, προ-εμπορευματοποιημένο φανταστικό κόσμο. Ο τουρισμός μετασχηματίζει την 'διαφορά' σε παγκόσμιο Λόγο (discourse) κατανάλωσης, μια διαδικασία με την οποία η «ετερότητα» γίνεται εμπόρευμα προς κατανάλωση. Αυτό αποτελεί ένα είδος θεσμοποιημένου ρατσισμού που εξυμνεί τον πρωτογονισμό και φτάνει μάλιστα να αισθητικοποιεί την φτώχεια ως ένα είδος τουριστικής ατραξιόν προς κατανάλωση.

Από αυτήν την άποψη, οι ανθρώπινες πρακτικές επαναπροσδιορίζονται ως 'εμπορεύματα' καθώς οι τουρίστες εκτίθενται στις πολιτισμικές διαφορές και ταυτόχρονα οι τοπικές πολιτιστικές διαφοροποιήσεις επιβεβαιώνονται. Συνακόλουθα, οι άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιούν την πολιτισμική εμπορευματοποίηση ως τρόπο επιβεβαίωσης της ταυτότητάς τους, ως τρόπο να λένε τις δικές τους ιστορίες και να εδραιώνουν το είδος της 'τοπικής εμπειρίας' που αυτοί επιθυμούν στα μάτια των τουριστών.

Μακριά από την λογική παροχής επιφανειακών πολιτισμικών νοημάτων, η εμπορευματοποίηση μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος μιας πολύ θετικής διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι αρχίζουν να επανεκτιμούν την ιστορία τους .

Εξάλλου, προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο, ένας πολιτισμός αλλάζει ως αποτέλεσμα της δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης -συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού, είναι χρήσιμο να αναγνωρίσουμε ότι οι παραδόσεις είναι παροντικές δημιουργίες, κοινωνικά κατασκευασμένες και βρίσκονται σε μια εν εξελίξει διαδικασία. Βάσει αυτής της θεώρησης, ο (κάθε) πολιτισμός είναι ένα σύνολο 'εργαλείων' τα οποία χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να ταιριάξουν με τις απαιτήσεις τους.

Τα ερωτήματα που πρέπει να μας απασχολούν επομένως δεν πρέπει να είναι σχετικά με το πώς ο τουρισμός επιδρά σε έναν πολιτισμό, **αλλά πως ο τουρισμός χρησιμοποιείται και πως πτυχές του πολιτισμού συνταιριάζονται/συναρθρώνονται με τη διαδικασία του τουρισμού.** Όπως υποστηρίζει ο Wood, τα κεντρικά ζητήματα που πρέπει να τεθούν είναι ως προς τη διαδικασία, και κυρίως **αναφορικά με τους πολύπλοκους τρόπους με τους οποίους ο τουρισμός εισέρχεται και γίνεται μέρος σε μία ήδη εν εξελίξει διαδικασία απόδοσης συμβολικής σημασίας και οικειοποίησης .** Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία από τη στιγμή που έχει καταδειχτεί ότι η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί αμφισημία και αβεβαιότητα και οδηγεί τα άτομα στο να επινοήσουν τρόπους να κατασκευάσουν διακριτές ταυτότητες προκειμένου να σταθεροποιήσουν τη θέση τους. **Η αναζήτηση της ταυτότητας επιδιώκεται κυρίως μέσα από την εδραίωση αξιών και ιδεών σχετικά με παράδοση, την ιστορία, την τοπικότητα και την κοινότητα (Robertson, 1992) και είναι αυτή η ο σύνδεση μεταξύ ταυτότητας, τοπικότητας, κοινότητας και παράδοσης που συνεχώς αναδιαμορφώνεται και προωθείται (και στο πλαίσιο του τουρισμού) για να φέρει την 'υπερηφάνεια' και ελπίδα για οικονομική επιβίωση σε μια κοινότητα .**

Μια ξεχωριστή πολιτιστική ταυτότητα είναι ένας εμπορεύσιμος πόρος για ένα τουριστικό προορισμό. Ωστόσο η επίγνωση που έχουν οι ντοπιιοι για την αξία των παραδόσεών τους ως αξιόλογα τουριστικά θέλγητρα , μπορεί να οδηγήσει στην νομιμοποίηση πλευρών του παραδοσιακού τους πολιτισμού που έχουν απαξιωθεί.

Η Συμμετοχή της κοινότητας

Η παροχή υπηρεσιών είναι κεντρικό ζήτημα στο να υπάρχει ατμόσφαιρα 'φιλοξενίας' και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μια διαρκώς αυξανόμενη τάση βελτίωσης αυτών των υπηρεσιών και των ποιοτήτων τους. Σχεδόν όλες οι τουριστικές μελέτες δείχνουν ότι η φιλικότητα των ντόπιων αποτιμάται ως πολύ σημαντική ποιότητα στον κατάλογο των θετικών χαρακτηριστικών για ένα προορισμό. Η υποστήριξη ανάλογων ποιοτικών χαρακτηριστικών ως κινήτρων στην τουριστική ανάπτυξη βρίσκονται στην καρδιά του πολιτιστικού τουρισμού όπου η κοινότητα είναι μέρος του 'πολιτιστικού προϊόντος'.

Η Φιλοξενία στον Πολιτιστικό Τουρισμό ως συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας

Μεσα από εθνογραφικές έρευνες για την Ελλάδα έχει καταδειχθεί ότι διαπολιτισμικές συναντήσεις τουριστών και ντόπιων γίνονται στη βάση προσφοράς και αγοράς των τουριστικών υπηρεσιών και διέπονται από τον επαγγελματισμό των μεν και την αγοραστική δυνατότητα των (Zarkia 1996, Νάζου 2005). Οι διαπολιτισμικές τους σχέσεις που εντοπίζονται παρουσιάζουν ιδιοτυπίες, παρά το γεγονός, ότι η σχέση εμπόρου και πελάτη που εγκαθιδρύουν, έχει υποστηριχθεί στη διεθνή βιβλιογραφία ότι περιορίζει κατά πολύ τις επικοινωνιακές τους επαφές (Cassia 1999). Ότι δηλαδή όλο και λιγότερο έχει προσωπικό/φιλικό χαρακτήρα, ενώ όλο και περισσότερο υπάρχει έκδηλη η αδιαφορία ανταλλαγής του πολιτισμικού τους «φορτίου».

Ωστόσο οι οικονομικές συναλλαγές προσδιορίζουν ένα πλαίσιο ελάττωσης των πολιτισμικών αποστάσεων. Σε αυτού του τύπου τις οικονομικές συναλλαγές υπάρχει χώρος και για αποκόμιση υλικών ωφελών αλλά χώρος και για γνώση και εξοικείωση.

Ειδικά, στις οικογενειακές ή ατομικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις βρίσκουμε πολιτισμικές ποιότητες που έχουν χαρακτηριστεί ως υποτιθέμενα «θηλυκές» και άμεσα σχετιζόμενες με τον οικιακό χώρο: Η ατμόσφαιρα του «σπιτιού» που μεταφέρεται μέσα από την παραγωγή χειροποίητων εδεσμάτων αλλά και το ζεστό χαμόγελο, η φροντίδα και οι προσωπικές σχέσεις των γυναικών ιδιοκτητριών με τους πελάτες τους, συγκροτούν αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί ως **το ιδίωμα της «οικογένειας»**, δίνοντας μια σημαντική συμβολική διάσταση σε αυτό που έχει πια παγιωθεί ως βεβαιότητα για τις γυναίκες στον τουρισμό: Ότι δηλαδή, η ενασχόλησή τους στηρίχθηκε και προσδιορίστηκε από την επέκταση των οικιακών τους ρόλων στο πεδίο της τουριστικής αγοράς.

Η ενεργοποίηση των «οικιακών/οικογενειακών» ποιοτήτων εκ μέρους των γυναικών επιχειρηματιών είναι μέρος μιας επιχειρηματικής στρατηγικής μέσα από την οποία κερδίζει η επιχείρηση την καλή της φήμη αυξάνοντας την πελατεία της. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι είναι οι γυναίκες αυτές που κατασκευάζουν το «οικογενειακό» κλίμα των επιχειρήσεών τους ως κάτι σημαντικό και άξιο λόγου, το οποίο προσθέτει εύσημα στην επιχειρηματική τους ταυτότητα.

Η οικιακότητα και το ιδίωμα της «οικογένειας» εμφανίζονται να έχουν στενές σχέσεις με αντιλήψεις και πρακτικές που αφορούν την έννοια της «φιλοξενίας» και του «σπιτιού».

Αν και αυτές οι έννοιες χρησιμοποιούνται ως όροι των επιστημονικών κλάδων του Marketing και της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, στο πλαίσιο της ελληνικής εθνογραφίας εννοιολογούνται στη βάση μιας εντελώς διαφορετικής λογικής.

Οι εθνογραφικές μελέτες που έχουν γίνει μέχρι στιγμής στην Ελλάδα για τη «φιλοξενία» την τοποθετούν έξω από κάθε εργασιακό πλαίσιο και οικονομική λογική, την συνδέουν με το νοικοκυριό και την οικονομική του άνεση. Η φιλοξενία επιτρέπει στους ανθρώπους να αυτοπαρουσιάζονται με έναν ιδιαίτερο τρόπο στους άλλους (Zinovieff 1991). Η φιλοξενία απευθύνεται στους ξένους, όσο πιο «ξένος» είναι κάποιος τόσο πιο πολύ ισχύει ο κώδικας της φιλοξενίας. Η φιλοξενία μπορεί να είναι μια αυθόρμητη χειρονομία γενναιοδωρίας αλλά στην πράξη είναι μια πιο περίπλοκη διαδικασία με κρυμμένους κανόνες και με μια ιδιαίτερη ηθική.

Στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και στις μονάδες ενοικιαζομένων δωματίων η «φιλοξενία» γίνεται συνώνυμη της γυναικείας επιχειρηματικότητας, αποτελώντας και τεχνική συναναστροφής των επιχειρηματιών με τους πελάτες. Πρόκειται δε, πολύ περισσότερο για οργανωμένη διαδικασία εμπλοκής με τον «ξένο» και λιγότερο για αυθόρμητη χειρονομία.

Η φιλοξενία που προσφέρουν π.χ. οι γυναίκες επιχειρηματίες συνδέεται άμεσα με την παροχή υπηρεσιών που δεν συμπεριλαμβάνονται στην τιμή των δωματίων, είναι κάτι περισσότερο που δεν μπορεί ή δεν πρέπει να έχει καθαρή χρηματική αξία. **«Φιλοξενία» είναι το κέρασμα και η περιποίηση τα φρέσκα αυγά στο πρωινό, η δυνατότητα να επανασυνδεθεί ο τουρίστας με το οικιακό/ οικογενειακό, το φυσικό, το μη αστικό στοιχείο, και συνακόλουθα να έρθει σε επαφή με ό,τι θεωρεί ότι ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του ως «αυθεντικός» τοπικός/ελληνικός πολιτισμός.**

Πολιτιστικός Τουρισμός και ενδυνάμωση

Η ενδυνάμωση είναι η ικανότητα των ατόμων ή των ομάδων να προσδιορίζουν τις δικές τους υποθέσεις. Είναι η διαδικασία της άσκησης ελέγχου σε παράγοντες που επηρεάζουν τη ζωή τους. Βρίσκεται στον πυρήνα της ιδέας της 'συμμετοχής' των κοινωνιών στην τουριστική τους ανάπτυξη και αντιλαμβάνεται τα μέλη των τοπικών αυτών κοινωνιών ως ενεργούς φορείς αλλαγής. Είναι τα 'δρώντα υποκείμενα' που έχουν την δυνατότητα να βρίσκουν λύσεις στα προβλήματά τους, να παίρνουν αποφάσεις και να τις εφαρμόζουν.

Ωστόσο, μέσα από την βιβλιογραφία γίνεται αντιληπτό ότι η ενδυνάμωση έχει διερευνηθεί σε σχέση με την απασχόληση (Lashley, 2001), ενώ υπάρχει περιορισμένος αριθμός μελετών που εστιάζουν στην ενδυνάμωση και την τουριστική ανάπτυξη πέρα από τον επιχειρηματικό τομέα.

Η κοινωνική ενδυνάμωση προκύπτει ως αποτέλεσμα από την αυξανόμενη κοινοτική συνοχή, όταν τα μέλη μιας κοινωνίας μοιράζονται από κοινού πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, τα φεστιβάλ, δεν παρέχουν μόνο μια ευκαιρία να εορτασθεί η τοπική ταυτότητα, αλλά έχουν τη δύναμη να 'ξαναδέσουν' την κοινότητα, ενισχύοντας την κοινοτική ενδυνάμωση. Σύμφωνα με την Sofield (2003), η ενδυνάμωση αφορά μια αλλαγή ισορροπίας δύναμης μεταξύ αυτών που την ασκούν. Αφορά δηλαδή μια μετατόπιση ισορροπίας μεταξύ του ισχυρού και του ανίσχυρου, μεταξύ του κυρίαρχου και του εξαρτημένου. Μπορεί να ειπωθεί ως πολυδιάστατη διαδικασία που παρέχει στην κοινότητα **μορφές διαβούλευσης** οι οποίες συχνά περιλαμβάνουν και εξωτερικούς εμπειρογνώμονες. Μέσα από τις διαβουλεύσεις αναδύονται ευκαιρίες επιλογής, δεξιότητες στο να παίρνονται αποφάσεις, αποδοχή της ευθύνης για αυτές τις αποφάσεις

και τις συνέπειές τους, αλλά και αποτελέσματα που ωφελούν άμεσα την κοινότητα και τα μέλη της και δεν κατευθύνονται ή διαμεσολαβούνται από άλλες κοινότητες.

Κεφάλαιο 2: Καλές διεθνείς πρακτικές πολιτικών πολιτιστικού τουρισμού

2.1 Παραδείγματα από την περιοχή της Καραϊβικής

2.1.1. Γενικό πλαίσιο και δεδομένα

Η περιοχή των νησιών της Καραϊβικής ως πολιτισμικό πλαίσιο της 'δυτικής' κατάκτησης και της αποικιοκρατίας, αλλά και έχοντας ως χαρακτηριστικό την μεταβαλλόμενη ανάπτυξη σε όλη την ιστορία της, προσφέρεται ως ένα εξαιρετικό 'εργαστήριο' εντός του οποίου θέματα όπως η κυβέρνηση συνεργασίας, η υπερεθνική εποπτεία, και οι διεθνείς διασυνδέσεις της πολιτικής διαμορφώνουν την φυσιογνωμία των πρωτοβουλιών της τουριστικής ανάπτυξης). Γεωγραφικά, πρόκειται για τεράστια περιοχή, αλλά διαθέτει πολλά ανεξάρτητα κράτη, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις λειτουργούν κατά τρόπο συνεκτικό και σε συνεννόηση με το ένα το άλλο για μερικά σημαντικά ζητήματα.

Ο τουρισμός στην Καραϊβική έχει από καιρό αποτελέσει ένα αίνιγμα και έχει θεωρηθεί κυρίως ως ένα αναγκαίο κακό. Πράγματι, ορισμένοι μελετητές του τουρισμού στην περιοχή αυτή έχουν εντοπίσει την στενή εξάρτηση μέσα στους αιώνες της αποικιακής δραστηριότητας με τον τουρισμό, ενώ άλλοι έχουν συνδέσει τον τουρισμό με την πολιτιστική παρακμή ή την προβληματική φύση του τουρισμού στην περιοχή αυτή ως μέσο ανάπτυξη, στενά συνυφασμένο με τον κίνδυνο καταστροφής των ευαίσθητων πόρων του.

Ωστόσο, η Καραϊβική υπήρξε αναμφισβήτητα μια ηγέτιδα δύναμη στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρησή του. Αυτό το γεγονός σε μεγάλο βαθμό, συνδέθηκε με "εναλλακτικούς" τρόπους της τουριστικής ανάπτυξη. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένου του γεγονότος ότι ορισμένες από τις μεγαλύτερες ομάδες των ιθαγενών πληθυσμών σε αυτό το ημισφαίριο διαμένουν σε δύο κράτη της Καραϊβικής, και συγκεκριμένα στην Ντομίνικα και τη Γουιάνα. Πιο πρόσφατα, έχει υπάρξει μια αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε πολλά νησιά της Καραϊβικής, που αφορά τον επιτακτικό επαναπροσδιορισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής με μεγαλύτερη έμφαση στην αειφόρο ανάπτυξη, την ενδυνάμωση της κοινότητας και την ανάδειξη της πλούσιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Παρά τις γεωγραφικές και δημογραφικές διαφορές της περιοχής, η Καραϊβική έχει μια πλούσια κοινή κληρονομιά, που διαμορφώθηκε από τη δουλεία, αποικιοκρατία, και τις φυτείες.

Το πολιτισμικό προφίλ και η ποικιλία της Καραϊβικής, θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία στα οποία επανασχεδιάστηκε η πολιτιστική τουριστική πολιτικής και επαναπροσδιορίστηκαν τα πολιτιστικά προϊόντα: οι άνθρωποι, οι οποίοι είναι ένα μείγμα από φυλές και οι διαφορετικές γλώσσες του. Η αρχιτεκτονική και οχυρώσεις που

προκύπτουν από το αποικιακό παρελθόν της. Η ποικιλία των θρησκειών που κυμαίνονται από τον Χριστιανισμό στο Ινδουισμό και στα βουντού. Ποικίλη και η τοπογραφία της, από τα επίπεδα νησιά στις Μπαχάμες έως τα πλούσια τροπικά βουνά της Αγίας Λουκίας άμμο. Επίσης ενδιαφέρουσα κουζίνα, γαστρονομία, τελετές και παραδόσεις.

Δεδομένης της ιστορίας της περιοχής σχετικά με την αποικιοκρατία, τη δουλεία, και τους αγώνες για την ανεξαρτησία, έχει υποστηριχθεί ότι στην περιοχή έχει δοθεί ένα είδος αγώνα ώστε ν' αναπτυχθούν και να διατηρηθούν προς όφελος και χρήση πρωτίστως των δικών της λαών ακόμη και μέσα στο πλαίσιο της τουριστικής ζήτησης. Ωστόσο, ένας άλλος λόγος για την παραμέληση της πολιτιστικής κληρονομιάς που συνέβαινε ως τώρα, οφειλόταν στο γεγονός ότι η Καραϊβική τουριστική βιομηχανία δεν εξαρτάται από κάστρα, αρχαία κτίρια, μουσεία και γκαλερί τέχνης. Οι πολιτιστικές μορφές της Καραϊβικής δεν είναι τόσο ορατές όπως στη Βενετία ή την Πράγα, το Δελχί και το Κάιρο.

Αντιθέτως όμως, ένα σύνολο φυσικών και αρχαιολογικών χώρων, πολιτιστικά τοπία, ιστορικές πόλεις και κτίρια, καθώς και έργα τέχνης και παραδόσεις θα μπορούσαν ν' αναπτυχθούν για να αποτελέσουν μέρος του τουριστικού προϊόντος. Στη διάσκεψη για την ανάπτυξη ενός σχεδίου δράσης της Καραϊβικής στη συνάντηση για την Παγκόσμια Παγκόσμια Κληρονομιάς (2004), πολλά νησιά της Καραϊβικής συμφώνησαν ότι:

«... η ικανότητά μας να επιβιώσουμε ως Καραϊβική και ως μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη θα εξαρτηθεί από την ανάπτυξη ενός νέου υποδείγματος που θα κατευθύνεται από στρατηγικές οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα ποικίλα φυσικά και πολιτιστικά μας τοπία, τους πόρους, το κλίμα μας, τη μοναδική μας ταυτότητα, αλλά και την προσαρμοστικότητα και τη δημιουργικότητα του λαού μας, ο οποίος έχει ξεπεράσει αιώνες κακουχίες και εκμετάλλευσης ...».

Ως αποτέλεσμα, των παραπάνω το Παγκόσμιο Κέντρο Κληρονομιάς εκπόνησε ένα σχέδιο δράσης για να βοηθήσει τα κράτη της Καραϊβικής ώστε να επιτύχουν την αναγνώριση, την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς τους, αλλά και να παρέχουν οικονομική και τεχνική στήριξη για την ανάπτυξη ικανοτήτων στην ορθή διαχείριση των πολιτιστικών τους προϊόντων. Από τις πρωτοβουλίες αυτές αναπτύχθηκαν έξι φυσικές τοποθεσίες ως τόποι κληρονομιάς για χάραξη πολιτιστικής τουριστικής πολιτικής καθώς και δώδεκα πολιτιστικοί χώροι που βρίσκονται σε έντεκα νησιά και υπερπόντια εδάφη. Επίσης, δεκαπέντε χώρες της Καραϊβικής έχουν επικυρωθεί ως τόποι 'Παγκόσμιας Κληρονομιάς'. Ακόμη η συνεργασία μεταξύ της UNESCO και CARICOM οδήγησε σε μια σειρά από δραστηριότητες ανάπτυξης ειδικών δεξιοτήτων για την προώθηση της ψηφιακής παρουσίασης και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Η συνολική προσπάθεια για χάραξη πολιτιστικής πολιτικής με άξονα την τουριστική ανάπτυξη στηρίχθηκε στην παρακάτω λογική:

Τα εθνικά σχέδια θα πρέπει να οριοθετούν την έκταση της επιθυμητής τουριστικής ανάπτυξης της πολιτιστικής κληρονομιάς η οποία θα πρέπει να είναι βιώσιμη και εφικτή τόσο ως πόρος όσο και από διοικητική άποψη, 2) Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην πολιτιστική κληρονομιά είναι ζωτικής σημασίας και άρα θα πρέπει να δοθούν κίνητρα και

ενθαρρυνθούν μέσω της ευκολότερης πρόσβασης στη χρηματοδότηση και στις πιστώσεις, 3) Άλλο σημαντικό ζήτημα αποτελεί ο έλεγχος της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των πόρων. Οι κυβερνήσεις ίσως θα πρέπει να αξιολογούν την δυνατότητα ελέγχου στις περιπτώσεις όπου ιδιωτικές επενδύσεις κεφαλαίου οδηγούν σε θετικές αποδόσεις στις επενδύσεις, 4) η διατήρηση και συντήρηση της κληρονομιάς, δεν αποτελεί μόνο «κρατική» αρμοδιότητα, ιδίως, όταν διάφορες ΜΚΟ παρουσιάζουν τις απαραίτητες δεξιότητες και την επιθυμία να διαχειριστούν την πολιτιστική κληρονομιά αποτελεσματικά. Μπορεί να υπάρξει εποπτεία της κυβέρνησης αλλά έχει καταδειχτεί ότι η διαχείριση όταν προέρχεται αποκλειστικά από κυβερνητικές πηγές δεν μπορεί πάντα να είναι πιο αποτελεσματική, 5) η θέσπιση ένας περιβαλλοντικού φόρου, ίσως αποτελεί ένα θετικό στοιχείο. Τα έσοδα από αυτόν θα πρέπει να θεωρούνται ως έσοδα για την ενίσχυση της παραγωγής αποκλειστικά των προϊόντων κληρονομιάς και όχι να χρησιμοποιούνται ως άμεση γενικά έσοδα, 6) τέλος οι κάτοικοι μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι πρεσβευτές και πηγές πληροφόρησης για την φυσική ή πολιτιστική κληρονομιά εφόσον όμως εμπλέκονται στην διαδικασία και έχουν ειδικά εκπαιδευτεί ως προς τη σημασία της.

2.2.2. Μελέτες περίπτωσης στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Καραϊβική

1. Guyana

Η Γουιάνα είναι η πιο φτωχή σε οικονομία χώρα σε όρους κατά κεφαλήν εισοδήματος και θεωρείται η λιγότερο ανεπτυγμένη από την άποψη των φυσικών και κοινωνικών υποδομών. Η επίσημη στρατηγική που έχει υιοθετηθεί στηρίζεται σε αρκετές πρωτοβουλίες που θα πρέπει να αναπτυχθούν για να τονώσουν το τουριστικό προϊόν κληρονομιάς, με παράλληλη ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης. Μία από αυτές τις πρωτοβουλίες περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών ή, τουλάχιστον, η παροχή χαρακτηρισμού μιας περιοχής ως 'περιοχή ειδικής κατάστασης' σε τοποθεσίες που είναι γνωστό ότι διαθέτουν μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά. Επί προσθέτως εκπονήθηκαν και συνεχίζονται να εκπονούνται σχέδια για την επιβολή αυστηρών ζωνών και κωδικών κτίριων στην πρωτεύουσα, Georgetown όπου τμήματα της πόλης αποτελούν σημαντικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος. Προτείνεται μάλιστα η οικοδόμηση της πόλης να ρυθμίζεται πολύ προσεκτικά και να παρακολουθείται ώστε να διατηρηθεί το προϊόν πριν καταστραφεί από τις εξελίξεις. Υπάρχει επίσης η πρόθεση να ενθαρρυνθούν οι επενδυτές, προσφέροντας τους φορολογικά κίνητρα για να αναπτύξουν πανδοχεία μικρής κλίμακας στο ύψος της υπάρχουσας ιστορική αρχιτεκτονική φυσιογνωμίας της Georgetown.

Επίσης η κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι, παρόλο που οι Ινδιάνικοι, Αφρικανικοί και Ινδικοί πολιτισμοί αποτελούν επίκεντρο του ενδιαφέροντος των τουριστών, είναι σημαντικό να προστατευθούν (αυτοί οι πολιτισμοί και οι κοινότητές τους) -ιδιαίτερα οι αυτόχθονες ιθαγενείς κοινότητες- από τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο τουρισμός στον τρόπο ζωής.

Είναι εξίσου απαραίτητο να ενθαρρύνονται κοινωνικές εταιρικές σχέσεις μεταξύ αυτοχθόνων και οι ιδιωτών επενδυτών, και οι ιθαγενείς κοινότητες να έχουν την πρόσβαση σε κεφάλαια για την ενίσχυση της δική τους άμεσης συμμετοχής στη βιομηχανία του πολιτισμού και του τουρισμού. Μια σύνοψη ορισμένων πολιτικών που η κυβέρνηση της χώρας αυτή σχεδιάζει να εφαρμόσει αποτελεί η παρακάτω:

α) Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, τα οποία θα περιλαμβάνουν Ινδιάνους στις τουριστικές πολιτιστικές δραστηριότητες τους. Επίσης οι Ινδιάνοι θα μπορούσαν να εκπαιδευτούν ως φύλακες πάρκων και οι οδηγοί, καθώς έχουν μια απaráμιλλη γνώση του τοπικού εδάφους και των φυσικών πόρων της χώρας.

β) Εκπονούνται σχέδια για θεμελιώδη θεσμική ενίσχυση των αυτοχθόνων πληθυσμών σύμφωνα με την οποία η συμμετοχική αυτή προσέγγιση θα υλοποιηθεί μέσω της άμεσης συζήτησης, την εκπαίδευση, και τα προγράμματα πρακτικής εξάσκησης.

γ) οι ομάδες των αυτοχθόνων θα πρέπει επίσης να ενισχυθούν οικονομικά ή να ξεκινήσουν τις δικές τους τουριστικές επιχειρήσεις με άξονα την βιωσιμότητά τους..

δ) οι Αμερικανο-Ινδιάνικες κοινότητες θα αποφασίζουν οι ίδιες αν τα οικοτουριστικά εγχειρήματα ή τα εγχειρήματα κληρονομιάς είναι αντάξια της συμμετοχής τους. Επίσης θα πρέπει να είναι ήπιου ρυθμού και να μην ξεπερνούν την φέρουσα ικανότητα της κοινότητάς τους.

2. Dominica

Η Δομινικανή Δημοκρατία έχει το μεγαλύτερο πληθυσμό αυτοχθόνων πληθυσμών στην Ανατολική Καραϊβική. Παρά το γεγονός ότι η κοινότητα έχει μια αυτόνομη πολιτική δομή και κοινοτικών χώρων, οι 'Caribs' είναι η πιο μειονεκτική ομάδα στη χώρα. Οι συνθήκες διαβίωσης στην κοινότητα Carib είναι πολύ προβληματικές- κατώτερες από την υπόλοιπη Καραϊβική και τα διεθνή πρότυπα. Υπάρχουν πολύ περιορισμένες δυνατότητας επίσημης απασχόλησης, περιορισμένες πηγές παραγωγής εισοδημάτων και σημαντικά προβλήματα με τον αλκοολισμό, τις καταχρήσεις και την χαμηλή αυτοεκτίμηση των ατόμων που ανήκουν σε αυτήν την ομάδα πληθυσμού.

Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανάπτυξη τουρισμού κληρονομιάς, που είναι η πηγή της ανάπτυξης στην κοινότητα Carib, είναι το γεγονός ότι οι ντόπιοι δεν έχουν ούτε το κεφάλαιο ούτε τις δεξιότητες αλλά ούτε και των γνώσεις για τη λειτουργία τουριστικών επιχειρήσεων. Αποτελεί μεγάλη πρόκληση να βρεθεί μια στρατηγική μέσω της οποίας ν'αυξηθεί ο τουρισμός και να ωφεληθεί η φτωχή αυτή ιθαγενής ομάδα στη Ντομίνικα.

Η 'Carib' κοινότητα απαιτεί επίσης μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές, εκπαίδευση, και κατάρτιση που θα της επιτρέψει να γίνει φορέας της τουριστικής βιομηχανίας. Επίσης, χρειάζονται σημαντικές επενδύσεις κεφαλαίων για την κατασκευή κατάλληλο καταλυμάτων και άλλων εγκαταστάσεων, αλλά τα περισσότερα άτομα δεν κατέχουν τίτλους γης, τις οποίες οι τράπεζες απαιτούν για τις υποθήκες.

Η Επιτροπή που ανέλαβε να εκπονήσει ένα Μεσοπρόθεσμο Σχέδιο Ανάπτυξης και Στρατηγικής Κοινωνικής Προστασίας έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην Carib κοινότητα. Το πρόγραμμα αυτό ουσιαστικά επεδίωξε να διαφοροποιήσει την οικονομία της

Επικράτειας Carib, παρέχοντας ευκαιρίες απασχόλησης για τη βελτίωση της ευημερίας των αυτοχθόνων προωθώντας επιχειρηματικές επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού (χωριό πρότυπο Carib), στον τομέα της υγείας (κατασκευή ενός κέντρου υγείας), των οδικών υποδομών (δρόμοι τροφοδοσίας), στη γεωργία και την κτηνοτροφία, στην εκπαίδευση και τη στέγαση, στην αγροτική μεταρρύθμιση, στα κέντρα πόρων της κοινότητας και σε άλλες κοινωνικές δραστηριότητες. Το 2006, η κοινότητα Carib άνοιξε το **Kalinago Barana Aute** (ή "Carib Χωριό by the Sea ") (<http://www.kalinagobaranaaute.com>), το οποίο διαφημίζεται ως «μια μοναδική εγκατάσταση της Καραϊβικής που προορίζεται να συμβάλει με διάφορους τρόπους στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη των ανθρώπων Kalinago της Δομ. Δημοκρατίας. »

Οι επισκέπτες, μέσα σε αυτό το 'χωριό' ενθαρρύνονται να δοκιμάσουν τον τρόπο ζωής των Kalinago, να μάθουν για την ιστορία τους μέσα από το χορό, τη γλώσσα, και τις τέχνες τους. Μια τυπική επίσκεψη στο Kalinago Barana Aute περιλαμβάνει την ευκαιρία οι επισκεπτες να μάθουν τις παραδοσιακές τέχνες, την καλαθοπλεκτική, να πιάσουν καραβίδες με παραδοσιακές μεθόδους, να μάθουν να κατασκευάζουν πώς οι Kalinago Ινδοί χρησιμοποίησαν τον κορμό του γιγαντιαίου Gommier δέντρου προκειμένου να κατασκευάσουν το πιο πολύτιμο αγαθό τους, το κανό.

Οι Caribs της Ντομίνικα είναι ίσως ένα εξαιρετικό παράδειγμα 'πραγμοποίησης' (υλοποίησης) της πολιτιστικής και κοινωνικής παράδοσης μέσα από το φακό του τουρισμού.

3. Jamaica

Η Τζαμάικα έχει συνειδητοποιήσει την ανάγκη να κάνει το πολιτιστικό της προϊόν πιο ελκυστικό τόσο στους εγχώριους όσο και διεθνείς επισκέπτες, εστιάζοντας σε στοιχεία της κληρονομιάς της, καθώς και στο παραδοσιακό τρεια Ss (ήλιος, θάλασσα και άμμο).

Ο Tourism Product Development Company Ltd of Jamaica (TPDCo) πιστεύει ότι η ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο του τουρισμού μπορεί να ωφελήσει τις Τζαμαϊκανές κοινότητες και τη χώρα γενικότερα ως προς:

- τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και των επιχειρήσεων
- τη Διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας
- τη δημιουργία ευκαιριών για συνεργασίες
- την προσέλκυση επισκεπτών που ενδιαφέρονται για την ιστορία
- την αύξηση εσόδων από τα ιστορικά αξιοθέατα
- τη διατήρηση των τοπικών παραδόσεων και του πολιτισμού
- τη δημιουργία τοπικών επενδύσεων σε ιστορικού πόρους
- την ενίσχυση της κοινοτικής υπερηφάνειας μα αφορμή της κληρονομιά.

Για να βελτιωθεί η εμπειρία της κληρονομιάς που αποκτούν οι επισκέπτες, το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης σχεδίασε πλάνο συνεργασίας με τους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς για δραστηριότητες προστασίας και διατήρησης, καθιστώντας έτσι την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος κληρονομιά μια κοινή προσπάθεια.

Επίσης επικεντρώθηκε στο σχεδιασμό τεσσάρων χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς με διεθνή απήχηση, (Port Royal, Spanish Town, Falmouth και της Σεβίλλης) που υποστηρίζονται από γραφικές διαδρομές και δέκα μονοπάτια κληρονομιάς σε ολόκληρη τη χώρα. Μερικά από τα θέματα για τα τα μονοπάτια κληρονομιάς περιλαμβάνουν «θαύματα της φύσης», τη «δουλεία και την χειραφέτηση» (η Maroons), «φρούρια και οχυρώσεις», «εκκλησίες», «μεγάλα σπίτια», «βιομηχανική κληρονομιά», «προ-Κολομβιανή κληρονομιάς», και «τζαμαϊκανή κουλτούρα και μουσική».

Η χώρα σχεδιάζει επίσης να χρησιμοποιήσει την κληρονομιά τουρισμού, ως βάση για την αστική αναζωογόνηση ενθαρρύνοντας κοινοτικές οργανώσεις να παρουσιάσουν τις πόλεις τους και τα χωριά ως ισχυρούς πολιτιστικούς πόρους για πιθανές χρηματοδοτήσεις. Επίσης εκπονήθηκε μελέτη προκειμένου να συσταθεί Ταμείο Κληρονομιάς το οποίο προορίζεται να παρέχει πόρους με ένα σκεπτικό που αφορά για παράδειγμα πόλεις και χωριά, όπου μια πόλη θα επιλέγεται κάθε χρόνο για χρηματοδότηση μέχρι US \$ 2 εκατομμύρια για την ανάπτυξή της ως 'πολιτιστικό κέντρο κληρονομιάς'.

Οι παραπάνω μελέτες περιπτώσεων προσφέρουν περιληπτικά τα βασικά συστατικά ενός στρατηγικού σχεδιασμού για πολιτιστικό τουρισμό και εστιάζουν σε ορισμένα γενικά πλαίσια που περιλαμβάνουν:

1) **πολιτική βούληση**: Μεγάλο μέρος του σχεδιασμού και της πολιτικής κατεύθυνσης σε όλη την περιοχή της Καραϊβικής ορίζεται από τις εθνικές κυβερνήσεις, αν και ορισμένες φορές βρίσκεται και υπό την αιγίδα διεθνών ή περιφερειακών συμφωνιών

Marketing -όπως έχει διαπιστωθεί (Found 2004) η Καραϊβική έχει κάνει σημαντικά βήματα προς την επιτυχή ενσωμάτωση του τουρισμού στο προϊόν της κληρονομιάς και αντιστρόφως, της πολιτιστικής κληρονομιάς σε αυτό του τουριστικού προϊόντος, ενώ υπάρχει αυξημένη αναγνώριση των αναγκών για περαιτέρω βελτιώσεις μέσω χρηματοδότησης. Από πολλές απόψεις, η μετα-αποικιακή αγορά είναι στρατηγικά μια βιώσιμη και σημαντική αγορά για την περιοχή.

Χρηματοδότηση και διάθεση κεφαλαίων -Όπως αναφέρθηκε, η έλλειψη άμεσης χρηματοδότησης κεφαλαίου έχει αρνητικές επιπτώσεις στην δημιουργία υποδομών και τις προσπάθειες διατήρησης της κληρονομιάς. Από την ιδιωτική επενδυτική προοπτική, θα πρέπει να αποδειχθεί αν τα σχέδια που αφορούν την κληρονομιά, τη διατήρησή της, και τον τουρισμό θα έχουν ως αποτέλεσμα μια θετική απόδοση της επένδυσης.

Θεσμικές ρυθμίσεις -Η σπουδαιότητα των κατάλληλων θεσμικών ρυθμίσεων για την ανάπτυξη του τουρισμού στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη δεν μπορεί να υποτιμηθεί.

Το κοινό συμφέρον της Κοινότητας, η συμμετοχή και η εμπλοκή της -Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι κρίσιμη. Η συμμετοχή/εμπλοκή αυτή θα επιτρέψει στους κατοίκους της περιοχής να συμμετάσχουν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων που υπαγορεύει τι είδους ανάπτυξη θα λάβει χώρα σε αυτές τις κοινότητες.

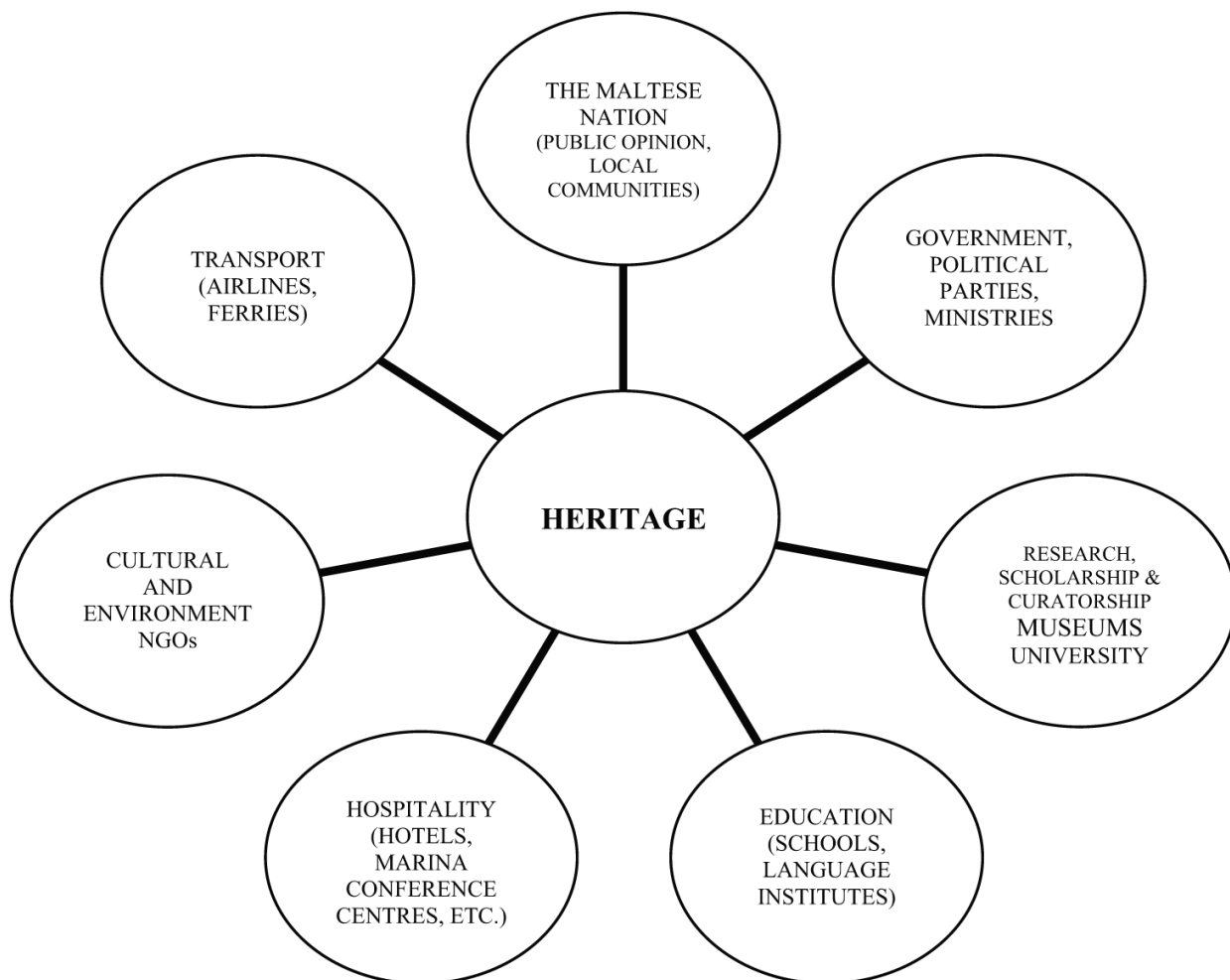
ΠΗΓΕΣ

- Jordan, I. & D. T. Duval (2009) Heritage management and tourism in the Caribbean. In D. J. Timothy and G. P. Nyaupane (eds), Cultural Heritage and Tourism in the Developing World. A regional perspective
- Found, W.C. (2004) Historic sites, material culture and tourism in the Caribbean islands. In D.T. Duval (ed.), Tourism in the Caribbean: Trends, Development, Prospects, pp. 136–51. London: Routledge.
- Government of Guyana (2005a) Guyana’s National Development Strategy 2001–2010. Available from <http://www.ndsguyana.org/default.html> .
- Government of Jamaica (2001) Sustainable Tourism Master Plan Jamaica (2001–2010). Available from <http://www.jsdnp.org.jm/susTourism-masterPlan.htm>

2.2. Το παράδειγμα της Μάλτας

Η Μάλτα αποτελεί έναν τουριστικό προορισμό που την τελευταία εικοσαετία έχει δώσει μεγάλη έμφαση στο να πάψει να αποτελεί το επίκεντρο αποκλειστικά μαζικού τουρισμού. Την τελευταία εικοσαετία, έθεσε ως στόχο να γίνει ένας από τους πιο σημαντικούς πόλους έλξης τουριστών που ενδιαφέρονται για τους πολιτιστικούς πόρους κληρονομιάς και να επανασχεδιάσει το πολιτιστικό της τουριστικό προϊόν με βάση την εμπειρία της ως νησιωτική περιοχή που έχει μεγάλη παράδοση στην υποδοχή επισκεπτών από την Β. Ευρώπη.

Πριν από το 2000 η Μάλτα προσέλκυσε πάνω από ένα εκατομμύριο τουρίστες, περισσότερο δηλαδή από τον διπλάσιο μόνιμο πληθυσμό της και βίωνε μια κατάσταση κοινή για πολλά μικρά νησιά με σχετικά χαμηλή χωρητικότητα: επιζήμιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις της υψηλής πυκνότητας του τουρισμού. Έτσι, η χάραξη μιας νέας τουριστικής πολιτικής στη Μάλτα άρχισε να επικεντρώνεται στην πίεση ομάδων και ΜΚΟ προκειμένου να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση του κοινού και να επιτύχουν την καταπολέμηση έργων που ήταν καταστρεπτικά για το περιβάλλον. Αυτά τα εμπλεκόμενα μέρη (stakeholders) κρίθηκαν ως νευραλγικοί φορείς προκειμένου το κυβερνητικό έργο του επαναπροσδιορισμού της πολιτικής του τουρισμού μακριά από τον μαζικό τουρισμό να γίνει αποδεκτό όπως και οι αρχές της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, που αφορούσαν την εκτέλεση των έργων ανάπλασης στο περιβάλλον και τη διατήρηση και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μάλτας.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη/stakeholders για την τουριστική διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Μάλτας.

Με αφορμή ένα ατυχές επεισόδιο που προβλημάτισε αρκετά την ακαδημαϊκή και αρχαιολογική κοινότητα της Μάλτας, η προσοχή της πολιτείας επικεντρώθηκε στην ανάγκη όχι μόνο για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αλλά και στην εκπαίδευση σε σχέση με τους χώρους αυτούς και, επίσης, την ανάγκη να κάνει όλα τα μέλη της κοινωνίας αισθάνονται ότι είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς σε αυτούς τους εθνικούς θησαυρούς μέσα στο ευρύ πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης. Το 2000, βάνδαλοι έκαναν ζημιές στον ναό Μπαϊδρα και απέσπασαν κάποιοι μεγαλιθικά μνημεία βάρους αρκετών τόνων ενώ πολλά χρόνια νωρίτερα, αυτά, αλλά και άλλες τοποθεσίες είχαν βαφτεί με μπογιές.

Μια πιθανή εξήγηση ίσως είναι η παράλειψη των αρμόδιων αρχών να αποκαλύπτουν τα σχέδια διαχείρισης και (τουριστικής) χρήσης της κληρονομιάς

στους κατοίκους της περιοχής με αποτέλεσμα να δημιουργούνται εντάσεις σχετικά με τα δικαιώματα της γης. Έχει υποστηριχθεί ότι οι τοπικοί ιδιοκτήτες και χρήστες της γης μπορεί να αισθάνονται τις δικές τους παραδόσεις και τη γη τους υπο καθεστώς απειλής και ότι οι περιοχές τους γίνονται αντικείμενο τουριστικής εκμετάλλευσης. Στην περίπτωση της προϊστορικής αρχαιολογίας, γίνεται φανερό μια προφανής αποσύνδεση καθώς και έλλειψη της αίσθησης της ταυτότητας σε σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά της Μάλτας. Οι ναοί εμφανίζονται ως αποσυνδεδεμένοι από την υπόλοιπη τοπική κοινωνία. Εκτός της αρχαιολογικής κοινότητας, οι ναοί δεν είναι κατανοητοί και, το σημαντικότερο, δεν γίνονται πάντα αντιληπτοί ως μέρος της πολιτιστικής ταυτότητας της πρωτεύουσας της Μάλτας. Αντίθετα, άλλα στοιχεία της ιστορίας, της κληρονομιάς και της Μαλτέζικης ταυτότητας, ιδιαίτερα εκείνων που συνδέονται με την αντίσταση της Μάλτας στις πολιορκίες, είναι έντονα ενσωματωμένα στη συλλογική ταυτότητα και επίσημη ιστορία.

Για να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω προβλήματα, έγιναν προσπάθειες ώστε να συνδεθεί η αρχαιολογική κληρονομιά με την παροντική ζωή των κατοίκων. Έτσι δημιουργήθηκαν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα στα σχολεία ενώ δημιουργήθηκε ένα κέντρο επισκεπτών που είχε ως στόχο να παρουσιάσει τα πολιτιστικά αντικείμενα και τις αρχαιολογικές υλικότητες, ως μέρος ενός ζωντανού τοπίου που δείχνει τις χρήσεις των χώρων μέσα στο χρόνο. Αυτό αποτέλεσε μεν μια διαδικασία 'εκπολιτισμού', αλλά ταυτόχρονα συνέβαλε στην αφομοίωση της αίσθησης και αντίληψης για την προϊστορική κληρονομιά της Μάλτας.

Επίσης επαναπροσδιορίστηκε η Βαλέττα ως τουριστικός πολιτιστικός προορισμός μέσα από ένα δίκτυο αναπαλαιώσεων κτιρίων και επαναχρησιμοποίησής τους με τη μορφή τουριστικών καταλυμάτων.

Ακόμη, προκειμένου να αποκτήσουν υψηλού επιπέδου πολιτιστικούς τουρίστες, αλλά και για λόγους βιωσιμότητας του νησιού υπήρξε βελτίωση του συστήματος μεταφορών της Μάλτας. Παράλληλα δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη πολιτιστικών δικτύων τουρισμού κληρονομιάς στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο και ανάδειξης της Μάλτας σε πολιτιστικό κόμβο του Μεσογειακού χώρου.

ΠΗΓΕΣ

- Ionnides, D., Apostolopoulos, Y. and Sonmez, S. (Eds) (2001), *Mediterranean Islands and Sustainable Tourism Development: Practice, Management and Policies*. Continuum, London.
- Boissevain, J. and Selwyn, T. (Eds) (2004), *Contesting the Foreshore: Society and Politics on the the Coast*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Foxell, E., de Trafford, A. (2010) "Repositioning Malta as a cultural heritage destination". *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, vol. 4 no. 2, p. 156-168.

Βιβλιογραφία

Bruner, E. M. (1991) 'Transformation of Self in Tourism', *Annals of Tourism Research* 18:238

Γαλανή-Μουτάφη, Β. (1995) «Προσεγγίσεις του Τουρισμού: το επινοημένο και το 'αυθεντικό'», *Σύγχρονα Θέματα*, τομ. 55.

Cassia, P.S. (1999), «Tradition, Tourism and memory in Malta». *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, vol. 5 (2): 247-263.

Cohen, E. (1988) 'Authenticity and commoditisation in tourism', *Annals of Tourism Research*, 15: 371-86.

Cole, S. (1997) Cultural heritage tourism: The villagers' perspective. A case study from Ngada, Flores. In W. Nuryanti (ed.) *Tourism and Heritage Management*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Eversole, R. (2006). Heritage and regional development: a process-and-outcomes typology. *Australasian Journal of Regional Studies* 3: 303-312.

Frykman, J. (2002) Place for something else. Analysing a cultural imaginary. *Ethnologia Europaea*. *Journal of European Ethnology* 32 (2), 47_ 68.

Graburn, N.H.H. (1976) Introduction: The arts of the fourth world. In N.H.H.

Graburn (ed.) *Ethnic and Tourist Arts: Cultural Expressions from the Fourth World*. Berkeley/London: University of California Press.

Greenwood, D. (1989) Culture by the pound: An anthropological perspective of tourism as cultural commoditisation. In V.L. Smith (ed.) *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism* (pp. 171_ 186). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Hobsbawm, E., T. Ranger (2004) *Η επινόηση της παράδοσης*. Θεμέλιο

MacCannell, D. (1976) *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. London and Basingstoke: MacMillan

MacCannell, D. (1976) *Empty Meeting Grounds: The Tourist Papers*. Routledge

Meethan, K. (2001) *Tourism in Global Society: Place, Culture, Consumption*. Palgrave.

Lashley, C. (2001) *Empowerment: HR Strategies for Service Excellence*. Oxford: Butterworth-Heinemann

Miller, T. and Yudice, G. (2002) *Cultural Policy*. London: Sage.

Murzyn-Kupisz, M. (2012). Cultural, economic and social sustainability of heritage tourism: issues and challenges. *Economic and Environmental Studies*, Vol. 12, No.2 (22/2012), 113-133, June 2012

-Νάζου, Δ., 2006, «Συναντώντας τον 'άλλον' στον τουρισμό: Οι γυναίκες επιχειρηματίες, οι τουρίστες και οι διαπολιτισμικές τους ανταλλαγές στη Μύκονο». Στο Μ. Μιχαηλίδου και Ι. Κυριακάκης (επιμ.) *Η προσέγγιση του 'άλλου': Ιδεολογία, μεθοδολογία και ερμηνευτική πρακτική*. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Richards, G. (ed.) (1996) *Cultural Tourism in Europe*. Wallingford: CABI.

Richards, G. (ed.) (2000) *Cultural Attractions and European Tourism*. Oxon: CABI.

Robertson, R. (1992) *Globalisation: Social Theory and Global Culture*. London: Sage Publications.

Scott, A.J. (1997) The cultural economy of cities. *International Journal of Urban and Regional Research* 21 (2), 323_ 339.

Selwyn, T. (1996) Introduction. In T. Selwyn (ed.) *The Tourist Image. Myths and Myth Making in Tourism*. Chichester: John Wiley and Sons.

Smith, M., Robinson M. (2005), *Politics, Power and Play: The Shifting Contexts of Cultural Tourism*. In M. Smith and Robinson M. (eds) *Cultural Tourism in a Changing World Politics, Participation and (Re)presentation*. CHANNEL VIEW PUBLICATIONS

Sofield, T. (2003) *Empowerment and Sustainable Tourism Development*. Oxford: Pergamon.

Timothy, D.J. Boyd, S.W. (2003). *Heritage tourism*. Harlow: Prentice Hall. Pearson Education Limited.

Urry, J. (2002) *The Tourist Gaze* (2nd edn). London: Sage.

Wang, N. (1999). 'Rethinking Authenticity in Tourism Experience', *Annals of Tourism Research*, vol. 26, no. 2, pp. 349 – 370.

Zarkia, C., 1996, «Philoxenia Receiving Tourists –but not Guests– on a Greek Island», στο Boissevain J. (ed), *Coping with Tourists: European Reactions to Mass Tourism*, Oxford, Berghan Books.

Κεφάλαιο 3: Ενδεικτικές καλές πρακτικές πολιτιστικού τουρισμού και δυνητικοί πολιτιστικοί πόροι στήριξης του τουρισμού στο Ν.Αιγαίο

3.1. Τα παραδείγματα της Ερμούπολης, της Ανδρου, της Νάξου και της Μήλου

-ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ- ΣΥΡΟΣ : Πρόκειται ίσως για την καλύτερη περίπτωση νησιού του Νοτίου Αιγαίου που έχει αναπτύξει μια σειρά από θεσμούς και τους οποίους χρησιμοποιεί ως πόρους για την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού με έμφαση στον πολιτισμό. Τα τελευταία χρόνια έχει αποκτήσει μια ξεχωριστή διακριτή πολιτιστική φυσιογνωμία σε σχέση με τα γειτονικά νησιά της Μυκόνου και της Τήνου. Ο χαρακτήρας της ως πρωτεύουσας του Νομού Κυκλάδων, η ύπαρξη έδρας του Πανεπιστημίου Αιγαίου αλλά και η αστική της φυσιογνωμία διαμόρφωσαν την πολιτιστική της ταυτότητα με όρους γενικότερα εναλλακτικού τουρισμού. Ειδικά, το πανεπιστήμιο Αιγαίου, λειτουργεί ως πολιτιστικός πόλος και πόρος μέσα από τις εκδηλώσεις που στηρίζει και οργανώνει καθόλη τη διάρκεια του χρόνου. Χαρακτηριστική εκδήλωση αποτελεί το «**animasyros**» είναι διεθνές φεστιβάλ και φόρουμ κινουμένων σχεδίων. Από το 2008, που το φεστιβάλ πραγματοποιείται περιλαμβάνει προβολές ταινιών κινουμένων σχεδίων, θεματικά αφιερώματα σε διεθνή φεστιβάλ, επαγγελματικό φόρουμ με τη συμμετοχή καταξιωμένων ελλήνων και ξένων δημιουργών. Αποτελεί δε, πόλο έλξης πολλών επισκεπτών (κάθε Οκτωβριο) τονώνοντας έτσι την πολιτιστική κίνηση, αλλά και τις φθινοπωρινές τουριστικές ροές.

Η Ερμούπολη αποτελεί γενικά ένα πρότυπο παροχής πολιτιστικών πόρων αν κρίνουμε από τους θεσμούς που υποστηρίζει η τοπική της κοινωνία. Ενδεικτικά:

- Λύκειο Ελληνίδων Σύρου, Μουσικός Όμιλος Σύρου (Μ.Ο.Σ.) Μικρο Ιστορικό Θεατρικός Πολιτιστικός Όμιλος "ΣΟΥΡΗΣ"
Θεατρικός Πολιτιστικός Όμιλος Σύρου - Απόλλων
Πολιτιστικό Κέντρο Εργαζομένων Στο Δημόσιο Ν.Π.Δ.Δ. Και Ο.Τ.Α. Σύρου
Θεατρική Ομάδα "Μπαστιάς",
- Μουσεία που αφορούν στην αρχαιολογία, την βιομηχανική Πολιτιστική κληρονομιά και τη Ναυτική παράδοση, τη Λαογραφία
- Δημοτική και Πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη
- Το Δημοτικό Θέατρο Απόλλων
- Δημοτικό και Συνεδριακό Κέντρο.

Ένα εξαιρετικά πλουσιο σώμα από επιμελημένες ιδιωτικές και δημοτικές εκδόσεις για την ιστορία της Ερμούπολης και της Σύρου, τη μουσική της παράδοση, της αρχιτεκτονικής της ιστορία.

-Η ΑΝΔΡΟΣ ως καλή πρακτική πολιτιστικού τουρισμού

Η Άνδρος, από την ίδρυση του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης (Ιδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, καθώς και την μεταγενέστερη λειτουργία του Πολιτιστικού Ιδρύματος Πέτρου και Μαρίκας Κυδωνιέως, έχει μπει σε μια δυναμική τροχιά προσέλκυσης

τουριστών με πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Μαζί με τα πυργόσπιτα και τα αρχοντικά των εφοπλιστών, αλλά και τα αγροτικά οικήματα της υπαίθρου, όπως οι νερόμυλοι, τα γεφύρια, οι κρήνες και άλλα πολλά προβιομηχανικά μνημεία της υπαίθρου, συγκροτεί έναν από τους πιο αξιόλογους πολιτιστικούς πόρους του Νοτίου Αιγαίου, ενώ καθώς φαίνεται μέσα από την ύπαρξη και χρήση ενός δικτύου μονοπατιών, έχει μέχρι στιγμής επιτευχθεί η πολύπλοκτη ισορροπία μεταξύ Πολιτιστικού Τουρισμού και Βιωσιμότητας.

-Το Παράδειγμα της ΝΑΞΟΥ και της ΜΗΛΟΥ: Υπαρκτοί πολιτιστικοί πόροι χωρίς τουριστική αξιοποίηση

Τόσο στη Νάξο όσο και στη Μήλο παρατηρούμε την ύπαρξη ποικίλων σημαντικών βιομηχανικών μνημείων που σχετίζονται και με την μεταλλευτική ιστορία των δύο νησιών τα οποία τα τελευταία χρόνια έχουν μπει στον ορίζοντα αξιοποίησής τους προκειμένου να γίνουν τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς και να αναδείξουν πλευρές της κοινωνικο-οικονομικής νεώτερης ιστορίας των δύο νησιών. Στο πλαίσιο της ανάδειξής τους, δημιουργούνται εκθεσιακοί χώροι, βιομηχανικά πάρκα τα οποία όμως χρειάζονται την συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών και τη συνέναισή τους για να αποκτήσουν έναν δυναμικό χαρακτήρα ως πολιτιστικοί θεσμοί οι οποίοι θα παράγουν πολιτιστικά γεγονότα, τόσο για την τοπική κοινωνία, όσο και τους επισκέπτες τους.

Χαρακτηριστικά στη Νάξο συναντάμε:

-Το Βιομηχανικό Πάρκο Στραβολαγκάδας:

Η Στραβολαγκάδα, που υπήρξε ένας από τους έξι σταθμούς φόρτωσης του σμυριγλιού, μέχρι πριν από λίγα χρόνια, ήταν το πιο κακοποιημένο περιβαλλοντικά σημείο του νησιού, λόγω της διάνοιξης του δρόμου την περίοδο 1977-78. Σήμερα, γίνεται μια συστηματική προσπάθεια αποκατάστασης του τοπίου με τη συντήρηση των μονοπατιών, των βαγονογραμμών, την ανακαίνιση των κτιρίων και την αποκατάσταση των εγκαταστάσεων των σμυριδωρυχείων, για τη δημιουργία του «Βιομηχανικού Πάρκου Στραβολαγκάδας»

-Το ορυχείο Σαραντάρας, που πήρε το όνομά του από τους 40 εργάτες που είχαν μερίδιο εκεί, έχει επιλεχθεί για την **ίδρυση Μουσείου Σμύριδας**, με στόχο την τουριστική αξιοποίηση των αργούντων ορυχείων. Σήμερα στη Σαραντάρα μπορεί κανείς να δει μια γεφυροπλάστιγγα εν λειτουργία, ένα ετοιμόρροπο κτίσμα με χειροκίνητο μαγκάνι στο εσωτερικό του, ένα κομπρεσέρ και γρανάζι που είχαν αγοραστεί με μεγάλο κόπο και στέρηση από τους πρώτους Σαρανταριώτες για να διευκολύνουν τη δουλειά τους, και ένα παραδοσιακό μητάτο που κτίστηκε το Φθινόπωρο του 1940.

-Στην αρχή της παραλίας του Λιώνα, υπάρχει ένας παλιός ταρσανάς, «τρασανάς» στην τοπική διάλεκτο, δηλαδή χώρος κατασκευής μικρών πλοιαρίων και βαρκών. Την εποχή που η σμύριδα μεταφερόταν από τα ορυχεία στο λιμάνι του Λιώνα, αυτός ο ταρσανάς χρησιμοποιήθηκε από τους σμυριδεργάτες, που πολλές φορές όταν τους έπιανε η νύχτα κοιμόντουσαν εκεί. Το κτίριο, που χρονολογείται στο μεσαίωνα, έχει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Είναι δίχωρο, με γοθικές καμάρες στο αριστερό δωμάτιο, και κυκλαδίτικες καμάρες στο δεξί. Στην οροφή υπάρχουν, παράλληλα τόξα σε

μικρή απόσταση, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν μαρμάρινες πλάκες για την στέγαση του, που από πάνω είχε επικάλυψη χωμάτινου δώματος. Το τζάκι που βρίσκεται στο κέντρο του μεγάλου δωματίου έχει κατακόρυφη φούσκα όπου υπάρχουν καρφωμένα βλήματα από τους πυροβολισμούς της μάχης εργατών-χωροφυλάκων το 1916. Η αποκατάσταση του κτιρίου ξεκίνησε το 1991 και ολοκληρώθηκε σταδιακά μέχρι το 2006. Το μνημείο εγκαινιάστηκε το 2008 με το όνομα «Τρασανάς Εργατών Σμύριδος / Κωνσταντίνος Ανδρ. Μανωλάς ή Μπολσεβίκος

-Ανεμόμυλοι υπάρχουν σε διάφορα σημεία της Νάξου, όμως οι πιο ενδιαφέροντες βρίσκονται στην είσοδο του χωριού Βίβλου ή Τρίποδες, πάνω σε μικρό λόφο.

-Στις Εγγαρές βρίσκονται 2 αναπαλαιωμένα ελαιοτριβεία. Το πρώτο, σύμφωνα με την ένδειξη που υπάρχει στο πιεστήριό του χρονολογείται το 1885, και σήμερα στεγάζει το Κοινοτικό Γραφείο και το ιατρείο του χωριού. Το δεύτερο ελαιοτριβείο, σύμφωνα με την ένδειξη του πιεστηρίου του χρονολογείται το 1884, αλλά σύμφωνα με μαρτυρίες των κατοίκων της περιοχής είναι πολύ παλαιότερο, και πιθανώς να υπήρχε από τις αρχές του 19ου αιώνα.

Στον οικισμό της Κορώνου, υπήρχαν πέντε ελαιοτριβεία ή *φάμπρικες*, όπως τα αποκαλούν οι ντόπιοι, που είχαν σαν βασική λειτουργία την παραγωγή λαδιού: των *Μπουλαματσάδων* (Παυλόπουλοι), της εκκλησίας, των *Σακελιάδων* (Λεγάκιδες), των *Εργάκουδων* (Κουφόπουλοι), και της *Κάτω Γειτονιάς*. Από αυτά, έχουν αποκατασταθεί τα δύο, των *Μπουλαματσάδων* και της εκκλησίας, που βρίσκονται στην γειτονιά Λειβαδάκι, πολύ κοντά στο Δημοτικό Σχολείο. Το ελαιοτριβείο των Μπουλαματσάδων είναι ένα πέτρινο μονώροφο κτίριο διαστάσεων 7.30x6.80 μ.

-Ανάμεσα στις Μέλανες και στο Κουρουνοχώρι, στη θέση «Ντεμαρή», βρίσκεται το πρώτο μηχανοκίνητο ελαιοτριβείο της Νάξου. Κατασκευάστηκε από τους καθολικούς ιδιοκτήτες του σωματείου «Τίμιος Σταυρός», και λειτούργησε αρκετές δεκαετίες εξυπηρετώντας της ανάγκες της ευρύτερης περιοχής στην παραγωγή λαδιού. Σήμερα γίνονται προσπάθειες για την αναπαλαίωση του ώστε να λειτουργήσει σαν μουσείο αγροτικής οικονομίας της προβιομηχανικής περιόδου.

-Στο κάτω μέρος της κεντρικής πλατείας του Δαμαλά, βρίσκεται ένα ανακαινισμένο παλιό ελαιοτριβείο. Ο χώρος είναι λειτουργικά διαμορφωμένος και περιλαμβάνει όλα τα παλιά μηχανήματα και τα εξαρτήματά τους που είναι σε πολύ καλή κατάσταση. τα μηχανήματα είναι σε πολύ καλή κατάσταση.

ΜΗΛΟΣ

Στο **Παλιόρεμα ή Θειορυχεία** βρίσκεται ένα από τα γεωλογικά αξιοθέατα της μεταλλευτικής ιστορίας του νησιού. Στην παραλία με τα χρωματιστά βότσαλα και την όμορφη αμμουδιά, βρίσκονται τα παλιά λατομεία εξαγωγής θείου και τα ερείπια από τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου. Βαγόνια μεταφοράς με τις ράγες του, εργαλεία σκουριασμένα, ερείπια γραφείων, ανταλλακτικά και προσωπικά αντικείμενα των εργαζομένων του λατομείου, δημιουργούν ένα ιδιαίτερο πολιτιστικό τοπίο.

Ιστορικά, μεταξύ 1890-1905 λειτουργούσαν από την Εταιρεία Δημοσίων και Δημοτικών Έργων. Το 1905 η λειτουργία τους σταμάτησε λόγω παραγωγής φθηνού θείου στην Αμερική, 1910-1918 λειτούργησαν σποραδικά, ενώ την δεκαετία του 30' υπήρξε πλήρης λειτουργία και δημιουργήθηκαν οι εγκαταστάσεις που σώζονται μέχρι σήμερα. Τα Θειορυχεία λειτούργησαν έως το 1960, ενώ η επιχείρηση έκλεισε οριστικά το 1978.

3.2. Νεότερες πολιτιστικές συλλογικότητες ως χρήσιμοι πολιτιστικοί πόροι στο πλαίσιο του τουρισμού

Οι πολιτιστικές συλλογικότητες που εντοπίζονται στο Νότιο Αιγαίο, αποτελούν από μόνες τους πολύ αξιόλογους πόρους στους οποίους θα μπορούσε ένα μεγάλο μέρος του Πολιτιστικού Τουρισμού του Νομού Κυκλάδων. Είναι φορείς και σύλλογοι που διαμορφώνουν με τις δράσεις τους την πολιτισμική φυσιογνωμία των νησιών διατηρώντας συλλογικές μνήμες, προφορικές ιστορίες και όλα αυτά που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως άυλη τοπική κληρονομιά. Συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή και εμπέδωσης της «αίσθησης του τόπου», δημιουργούν συνεκτικούς κοινωνικούς ιστούς και επιβάλλουν τις δικές τους αφηγήσεις για τις τοπικές ταυτότητες. Από αυτήν την άποψη, θα μπορούσαν να συμβάλουν με καθοριστικό τρόπο στη δημιουργία ενός πολιτιστικού κεφαλαίου απ' όπου ο τουρισμός των Κυκλάδων θα μπορούσε να έχει ένα πολύ διαφορετικό μέλλον και ν' απαναδιαμορφώσει τα νέα πλαίσια ανάπτυξής του στον 21 αιώνα. Η εμπλοκή των συλλογικοτήτων στις τοπικές νησιωτικές κοινωνίες, έχει πολλές φορές έναν δυναμικό αναστοχαστικό χαρακτήρα και λειτουργεί ως πλαίσιο εσωτερικού διαλόγου και προβληματισμού για την ραγδαία μεταβολή που έχουν υποστεί υπό το βάρος της (μαζικής) τουριστικής ανάπτυξης των τελευταίων δεκαετιών.

1) Οι Περιπτώσεις των Γυναικείων Πολιτιστικών Συλλογων στις Κυκλάδες.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις Κυκλάδες συνδέθηκε με τη δημιουργία πολλών πολιτιστικών Συλλόγων που συγκροτήθηκαν κυρίως από γυναίκες. Πρόκειται για συλλογότητες που παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες ως προς του σκοπούς τους και τις καταστατικές αρχές ίδρυσής τους αλλά παρουσιάζουν και αρκετά διαφοροποιημένες πορείες μέσα στο χρόνο.

Μια πρώτη διερεύνηση αυτών των συλλογικοτήτων στηρίχθηκε στα καταστατικά τους όπως και σε συνεντεύξεις και ελεύθερες συζητήσεις με μερικά από τα μέλη τους, καθώς και στην παρακολούθηση πολλών δραστηριοτήτων τους.

Σήμερα εμφανίζονται δεκαέξι σύλλογοι, η πλειονότητα των οποίων ιδρύθηκε λίγο πριν ή κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (επτά σύλλογοι), πέντε σύλλογοι ιδρύθηκαν τη δεκαετία του 1990 και άλλοι τρεις τη δεκαετία του 2000. Επίσης ένας σύλλογος παρουσιάζει ως έτος ίδρυσης το 1930.

Αναλυτικά:

1. ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΘΟΛΑΡΙΩΝ-ΑΙΓΙΑΛΗΣ ΑΜΟΡΓΟΥ

Ιδρύθηκε το 1993, έχει επταμελές Δ. Σ. και 45 μέλη. Σκοπός του Συλλόγου είναι η με κάθε πρόσφορο μέσο ανάπτυξη και αξιοποίηση του πολιτιστικού επιπέδου της περιοχής Θολαρίων- Αιγιάλης Αμοργού, ο εξωραϊσμός αυτής, η διάδοση και καλλιέργεια της φυσιολατρίας καθώς και η κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτού. Από το 2003 οργανώνεται Διεθνές Συνέδριο για τον Πολιτισμό και τον Τουρισμό, το «ΥΠΕΡΙΑ» με προσκεκλημένους δημοσιογράφους από την Ελλάδα και όλο τον κόσμο, όπου παρουσιάζονται κουλτούρα της Αμοργού και ευρύτερα των Κυκλάδων.

2. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΔΡΟΥ

Ιδρύθηκε το 1985 και αριθμεί πάνω από 350 μέλη. Αναπτύσσει φιλανθρωπικό έργο ενισχύοντας άπορες οικογένειες του νησιού. Συμμετέχει σε τουριστικές εκθέσεις, διοργανώνει ομιλίες και σεμινάρια που αφορούν τη γυναίκα, το παιδί, την οικολογία, συμμετέχει εθελοντικά στους Αιγαιοπελαγίτικους αγώνες στην Άνδρο και στις τελετές άφιξης της Ολυμπιακής φλογας. Διοργανώνει εκδηλώσεις για τη μέρα της Γυναίκας, την τοπική γιορτή της Παναγίας Θεοσκέπαστης και αναβιώνει έθιμα όπως η γιορτή του Κλείδωνα. Οργανώνει χορευτικές συναντήσεις παραδοσιακών χορών με άλλους συλλόγους Είναι μέλος της Σχολής Θεάτρου Δώρα Στράτου. Επίσης συμμετέχει σε τηλεοπτικές πολιτιστικές εκπομπές.

3. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ

Ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1983. Σκοπός της ίδρυσής του ήταν η κατοχύρωση των κατακτήσεων και των δικαιωμάτων των γυναικών. Η διεκδίκηση από την πολιτεία της επίλυσης των ειδικών προβλημάτων της νοικοκυράς, της αγρότισσας, της μητέρας. Η ανάπτυξη συνεργασίας με τους υπόλοιπους γυναικείους συλλόγους των Κυκλάδων, της χώρας και όλου του κόσμου. Η συμβολή των γυναικών στην επίλυση γενικότερων κοινωνικο-πολιτιστικών προβλημάτων σε σχέση με την τοπική αυτοδιοίκηση. Στόχος του είναι ακόμη η συμπαράσταση σε κάθε δοκιμάζομε άνθρωπο καθώς και η ανάπτυξη και προάσπιση των ιδεωδών της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας, της Ειρήνης.

Παράλληλα διοργανώνει ενημερωτικές ομιλίες, εκδρομές σε αρχαιολογικούς τόπους και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις για παιδιά.

4. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΕΑΣ «Η ΜΕΛΙΤΗ»

Ιδρύθηκε το 2007 και έχει επιδείξει σημαντική δράση σε πολιτιστικό και καλλιτεχνικό επίπεδο. Σκοποί το Συλλόγου είναι: Η διατήρηση και ανάπτυξη δεσμών μεταξύ των γυναικών της Κέας, καθώς και η διάδοση του πνεύματος της αλληλεγγύης. Η ουσιαστική συμβολή στην πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη των

μελών. Η διάδοση και διάσωση των παραδόσεων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, η προβολή και η τόνωση της πολιτιστικής, καλλιτεχνικής εμπορικής και τουριστικής παράδοσης της Κέας. Η συνεργασία με άλλους συλλόγους και συνεταιρισμούς για την πολιτιστική προβολή της Κέας. Η επιμόρφωση των μελών καθώς και η εκπαίδευση τους στις παραδοσιακές τέχνες, η επισήμανση και η μελέτη των τοπικών προβλημάτων και η δυνατότητα υποβολής προτάσεων και λήψης πρωτοβουλιών για την προώθησή τους. Η καταγραφή των κοινωνικών προβλημάτων της υγείας, παιδιών και ηλικιωμένων και γενικά η συμμετοχή και συνεργασία στη βελτίωση της κοινωνικής υποδομής. Επίσης ένας από τους στόχους είναι η βελτίωση των συνθηκών ζωής τόσο των μόνιμων κατοίκων της Κέας όσο και των εποχιακών.

Διοργανώνει εκθέσεις λαϊκής τέχνης και παραδοσιακών προϊόντων, φεστιβάλ χορού, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ παραδοσιακής μουσικής, ετήσιες χοροεσπερίδες, ενώ έχει συντονίσει την έρευνα για τις παραδοσιακές στολές και τις πετρόκτιστες κατοικίες του νησιού.

5. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΚΩΝ ΜΗΛΟΥ

Ιδρύθηκε το 1983 και τα ενεργά μέλη του Συλλόγου είναι 230. Σκοποί του συλλόγου είναι: Η προβολή, υποστήριξη, κατοχύρωση των διεκδικήσεων της γυναίκας και ειδικότερα της εργαζόμενης για πλήρη οικονομική, πολιτική και νομική ισοτιμία με τον άντρα. Προστασία του καταναλωτικού κοινού. Προστασία της μητρότητας. Αποτελεσματική προστασία του παιδιού. Ανάδειξη της γυναίκας-δημότη σε υπεύθυνο πολιτικό και κοινωνικό παράγοντα. Η θετική βοήθεια και διεκδίκηση της λύσης κάθε οικονομικού και κοινωνικού προβλήματος που αφορά την βελτίωση των συνθηκών ζωής της οικογένειας και όλων των πολιτών. Η καλλιέργεια και ανάπτυξη των ιδεωδών της ελευθερίας, ειρήνης, δημοκρατίας και ανάπτυξη σχέσεων φιλίας και συνεργασίας με τις γυναίκες όλου του κόσμου.

Ο Σύλλογος αυτός διοργανώνει εκδηλώσεις ιατρικού περιεχομένου για βοήθεια των αναξοπαθούντων, ενισχύει οικονομικά το Κέντρο Υγείας, τα σχολεία, τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα.

6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΥΚΟΝΟΥ

Ο Σύλλογος ιδρύθηκε το 1979 και αριθμεί 350 μέλη. Αφορμή για την ίδρυσή του ήταν να κρατηθεί η τοπική παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου, σε μια εποχή που ο επερχόμενος τουρισμός έφερνε καινούρια δεδομένα στη ζωή των κατοίκων.

Ένας από τους κύριους σκοπούς του είναι η αναβίωση και διατήρηση των τοπικών εθίμων, η φιλανθρωπία και η συμμετοχή των μελών σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο Σύλλογος αυτός διατηρεί μια πλούσια ιματιοθήκη από τοπικές φορεσιές καθώς και ένα πλούσιο φωτογραφικό αρχείο..

Έχει στο ενεργητικό του πολλές εκδόσεις εκ των οποίων οι πιο ενδιαφέρουσες

εστιάζουν στην ιστορία και την πρακτική της τοπικής υφαντικής τέχνης, στην ιστορία των εθίμων και των παραδόσεων όπως αναδεικνύονται μέσα από την καταγεγραμμένη παρουσία του Συλλόγου στο νησί, καθώς και σε ζητήματα έγκυρων ερευνών από τη σκοπιά των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών..

Διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, παιδικά καλλιτεχνικά εργαστήρια, παζάρια για την ανάδειξη των ντόπιων παραγωγών, καλλιεργητών και παραγωγών και των προϊόντων του, ενώ πραγματοποιεί χοροεσπερίδες για κοινωφελείς σκοπούς. Παρεμβαίνει στα αναπτυξιακά ζητήματα της Μυκόνου με πολιτικές επιστολές και διαμαρτυρίες. Έχει προχωρήσει στην έκδοση ειδικού τόμου- λευκώματος για τα 30 χρόνια από την ίδρυσή του με πλούσιο λαογραφικό υλικό.

7. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΩΜΕΡΙΤΙΣΣΕΣ

Ιδρύθηκε το 2003 και ο χαρακτήρας του είναι κυρίως πολιτιστικός. Έχει έδρα την Άνω- Μερά Μυκόνου και οι κυριότερες δραστηριότητές του είναι: Η διατήρηση και διάδοση των εθίμων και παραδόσεων του τόπου, με μαθήματα παραδοσιακών χορών και εκμάθησης μουσικών οργάνων. Η διατήρηση και ανάπτυξη της τέχνης του χειροποίητου με κατασκευές διακοσμητικών ή χρηστικών αντικειμένων. Η διατήρηση και διάδοση παραδοσιακών συνταγών της Άνω Μεράς. Η διάδοση της έννοιας της φιλανθρωπίας, η διοργάνωση εκδηλώσεων και συναντήσεων ψυχαγωγικού και επιμορφωτικού περιεχομένου. Η συμμετοχή και στήριξη των τοπικών θρησκευτικών παραδόσεων, με λειτουργίες, παρακλήσεις, ανθοστολισμούς, προσφορές. Η διοργάνωση διαλέξεων και η αναβίωση τοπικών εθίμων.

8. ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩ ΠΑΡΟΥ (IWOP)

Ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1997 από μια μικρή ομάδα γυναικών διαφορετικών εθνικοτήτων που ζούσαν μόνιμα στην Πάρο και συνειδητοποίησαν ότι είχαν παρόμοιες ανησυχίες και προβληματισμούς. Πρωταρχικός σκοπός ήταν η παροχή ενός δικτύου κοινωνικής υποστήριξης στις γυναίκες της διεθνούς κοινότητας στο νησί, δημιουργώντας παράλληλα ένα πλαίσιο για ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων σχετικά με θέματα που ενδιέφεραν γενικά την κοινότητα. Βασική προϋπόθεση της ομάδας ήταν να μην αναμειχθεί σε πολιτικές σκοπιμότητες και να μην αποκλείσει καμιά συμμετοχή. Η ομάδα έχει διατηρήσει μία χαλαρή οργάνωση στα θέματα της διοίκησης. Δεν υπάρχει ιεραρχία ή αυστηρή δομή, ούτε πρόεδρος. Οι δραστηριότητες διοργανώνονται από μια επιτροπή που αλλάζει κάθε χρόνο και αποτελείται από 3-4 μέλη. Τα μέλη της είναι περίπου 80 γυναίκες από την Ελλάδα, Αγγλία, Καναδά, Γερμανία, Αυστρία, Βραζιλία κ.α.

Η διεθνής οργάνωση έχει διοργανώσει αρκετές εκδηλώσεις τα τελευταία χρόνια, για τη συγκέντρωση χρημάτων για την αγορά εξοπλισμού για το Κέντρο Υγείας και άλλες τοπικές ανάγκες.

9. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΑΡΠΗΣΑΣ ΠΑΡΟΥ

Ιδρύθηκε το 1999 και από τότε πραγματοποιεί πλήθος εκδηλώσεων που διοργανώνονται στη Μάρπησσα. Σκοπός του Συλλόγου είναι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, των ηθών και εθίμων καθώς και η μεταλαμπάδευση στις νέες γενιές. Μέσα από το Σύλλογο οι γυναίκες συμμετέχουν και δραστηριοποιούνται ενεργά σε όλα τα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου και γίνονται αρωγοί της ανάπτυξης του νησιού. Χρόνιο αίτημα του Συλλόγου είναι ίδρυση Λαογραφικού Μουσείου Μάρπησσας. Μερικά από τις εκδηλώσεις που πραγματοποιεί ο Σύλλογος είναι οι παρακάτω: Το καρναβάλι, η αναπαράσταση των Παθών, Χριστουγεννιάτικη παιδική γιορτή, πανηγύρια, θρησκευτικές γιορτές, χορευτικά, χορωδία, θεατρική ομάδα.

10. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΑΟΥΣΑΣ ΠΑΡΟΥ

Ιδρύθηκε το 1978 και έχει 200 μέλη. Σκοποί του είναι η ανάπτυξη συνεργασίας-αλληλεγγύης μεταξύ των μελών, οι συνεργασίες με τα σχολεία, η συμβολή του στον καλλωπισμό της κοινότητας και στην ανάπτυξη τουριστικής συνείδησης των κατοίκων. Σύλλογος αυτός δημιούργησε δανειστική βιβλιοθήκη, διοργάνωσε ποιητικές βραδιές και ομιλίες για το γυναικείο κίνημα, για τα ναρκωτικά. Επίσης πραγματοποιεί κινηματογραφικές προβολές και μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις. Πρωτοστατεί στη διάσωση και διάδοση των λαϊκών παραδόσεων, πραγματοποιεί εκθέσεις τοπικών προϊόντων, ενώ βοηθά και στηρίζει τους οικονομικά αδύναμους, τους μετανάστες. Ακόμη μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

11. ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Ο Σύλλογος αυτός ιδρύθηκε το 1998. Στόχος του ήταν να ενώσει τις γυναίκες της Σαντορίνης προκειμένου να δημιουργηθεί μια βάση φιλίας και πολιτισμικής κατανόησης και υπέστηριξης χωρίς διακρίσεις. Διοργανώνει περιβαλλοντικές δράσεις, εράνους για κοινωφελείς σκοπούς. Πραγματοποιεί ομιλίες για ζητήματα υγείας των γυναικών όπως και σεμινάρια για εναλλακτικές πηγές ενέργειας, μαθησιακές δυσκολίες κ.α. Εκδίδει το μηνιαίο δελτίο Santorini Times.

12. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕΡΙΦΟΥ «ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ»

Ιδρύθηκε το 2002. Αριθμεί 160 ενεργά μέλη. Σκοπό του έχει τη συμμετοχή σε κάθε δραστηριότητα που βοηθά στην ανάπτυξη της Σερίφου. Επίσης στοχεύει στην βοήθεια των οικογενειών του νησιού που έχουν ανάγκη.

13. ΣΙΦΝΙΑΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΚΥΡΙΩΝ

Ο Σύλλογος αυτός έχει την έδρα του στην Αθήνα και το έτος ίδρυσής του είναι το

1930. Το καταστατικό του τροποποιήθηκε το 1980 και αριθμεί σήμερα 100 μέλη. Σκοπός της ίδρυσής του ήταν η παροχή υλικής ή άλλης βοήθειας και συντήρησης των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων της Σίφνο, καθώς και η παροχή χρημάτων για την περίθαλψη άπορων ασθενών. Από το 1940 διαχειρίζεται το κληροδότημα της Μαρίας Λυγίζου σύμφωνα με το οποίο προικοδοτούνται άπορες ορφανές κοπέλες από τη Σίφνο.

Οι σύγχρονοι σκοποί της αδελφότητας επικεντρώνονται στην συμπαράσταση των Σιφνίων σπουδαστών, αλλά και στη διατήρηση και προβολή, ηθών, παραδόσεων και εθίμων της Σίφνο, όπως και η προβολή των πολιτιστικών στοιχείων της Σίφνο. Η αδελφότητα διοργανώνει διαγωνισμούς, βραβεύει τοπικούς καλλιτέχνες και πραγματοποιεί σεμινάρια για την διάσωση της ψαθοπλεκτικής και της υφαντικής της Σίφνου. Έχει επίσης διασώσει τη σιφνέικη φορεσιά. Διοργανώνει διαγωνισμούς μαγειρικής με συνταγές από τη Σιφνέικη κουζίνα καθώς και διάφορες δράσεις για τη διάσωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

14. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΥΡΟΥ «ΤΟ ΚΑΣΤΡΙ»

Ιδρύθηκε το 1999, έχει 28 μέλη και έχει κύριο στόχο την ποιότητα και την διατροφή και τις γνώσεις που κληροδοτούν γιαγιάδες και μαμάδες ως προς την παρασκευή προϊόντων από Κυκλαδίτικες πρώτες ύλες με παραδοσιακές συνταγές. Τα φαγητά που παρασκευάζονται διατίθενται καθημερινά σε εστιατόρια της Ερμούπολης

15. ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΣΥΡΟΥ

Ιδρύθηκε το 1980 στον Πειραιά και το παράρτημα Σύρου αποτελείται από γυναίκες ναυτικών. Οι σκοποί της ίδρυσης είναι ανάπτυξη δεσμών μεταξύ των γυναικών και μελών των οικογένειά των ναυτικών, η προβολή των ναυτικών διεκδικήσεων, η συνεργασία με τα ναυτεργατικά σωματεία, καθώς και με άλλα σωματεία, η διοργάνωση εκδηλώσεων. Έχει γύρω στα 50 μέλη.

16. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΗΝΟΥ

Ο Σύλλογος αυτός ιδρύθηκε το 1983 και έχει σήμερα 130 μέλη. Στόχος του είναι η επικοινωνία μεταξύ των γυναικών της Τήνου και η πραγματοποίηση εκδηλώσεων. Ο βασικός του σκοπός είναι φιλανθρωπικός. Διοργανώνει ομιλίες που αφορούν τη γυναίκα, χοροεσπερίδες και θρησκευτικές εκδηλώσεις. Επίσης παζάρια με ντίπια προϊόντα και παρέχει γεύματα σε γεύματα φροντίδας ηλικιωμένων. Προσφέρει χρήματα για ανθρωπιστικές οργανώσεις.

Σχολία για τους Συλλόγους

Οι περισσότεροι από αυτούς τους συλλόγους έχουν στόχους τη φιλανθρωπία, την διατήρηση και προβολή της παράδοσης και των ντόπιων προϊόντων, γιατί εμφανίζονται ως θεσμοθετημένες ενώσεις αλληλεγγύης και υποστήριξης μεταξύ των γυναικών. Ακόμη έχει ειδικό ενδιαφέρον το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία από αυτούς δεν θέτει ως καταστατικούς στόχους τις πολιτικές παρεμβάσεις στο δημόσιο χώρο, την οργανωμένη πολιτική παρουσία, αν και μερικοί από αυτούς τους συλλόγους εμφανίζουν πολιτικές δράσεις και μερικοί παρεμβαίνουν δυναμικά στο πολιτικό σκηνικό των τοπικών κοινωνιών.

Πολλοί από αυτούς τους συλλόγους φαίνεται ότι αρχικά επηρεάστηκαν από τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης και την δημιουργία των πρώτων πολιτικών γυναικείων οργανώσεων. Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις υπέρ των γυναικών, η συγκρότηση των πρώτων γυναικείων συνεταιρισμών, αποτέλεσαν ένα υπόστρωμα για τη δημιουργία τους και τη δυνατότητά τους να αρθρώνουν συλλογικά ένα λόγο για τοπικά ζητήματα. Ωστόσο οι πολιτικά και κοινωνικά συντηρητικές τοπικές κοινωνίες που αναπτύχθηκαν τουριστικά και έδωσαν νέες δυνατότητες οικονομικών πόρων στις γυναίκες υπήρξαν ένα διαφορετικό κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο για την δημιουργία γυναικείων συλλογικότητας.

Οι σύλλογοι αυτοί έχουν επίσης έναν χαρακτήρα **‘θεματοφύλακα’ των τοπικών παραδόσεων και της προβολής τους στο τοπικό και ευρύτερο εθνικό πλαίσιο**. Στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας ότι η τουριστική ανάπτυξη αναδιαμορφώνει και επαναπροσδιορίζει όλα τα επίπεδα δημόσιου και ιδιωτικού βίου στις νησιώτες κοινωνίες των Κυκλάδων και παρέχει μια βάση αναστοχασμού σχετικά με το ‘εμείς’ και οι ‘άλλοι’ (εργαζόμενοι/ες από άλλα μέρη της Ελλάδας, τουρίστες/στρίες, εποχιακοί και μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών, μετανάστες). Προκειμένου οι κοινωνίες αυτές να ανταποκριθούν στην πρόκληση να προσδιορίσουν τις συλλογικές τους ταυτότητες, αναζητούν τα πολιτισμικά τους διακριτικά στον παρελθόν, στις ‘παραδόσεις’, επινοώντας και επανατοποθετώντας πολλές από αυτές στο τουριστικό τους παρόν. Οι γυναίκες εμφανίζονται να αναλαμβάνουν και θεσμικούς πρωταγωνιστικούς ρόλους ως προς την ‘παράδοση’, τα ήθη και έθιμα. Είναι αυτές που διοργανώνουν επιμορφωτικά σεμινάρια για παραδοσιακές τέχνες, σεμινάρια μαγειρικής παραδοσιακών συνταγών, συγκροτούν χορευτικά τμήματα και πρωτοστατούν στην έρευνα και δημιουργία των τοπικών ενδυμασιών. Ειδικά οι ενδυμασίες των συλλόγων που δανείζονται για να φορεθούν από παιδιά και ενήλικες σε παρελάσεις και σε εκδηλώσεις πολιτιστικές εντός και εκτός νησιών, αποκτούν έναν εμβληματικό χαρακτήρα στην αναζήτηση και δημιουργία μια συνεκτικής τοπικής ταυτότητας την οποία οι σύλλογοί τους διαχειρίζονται, παγιώνοντας διάφορες εκδοχές τοπικής ‘ιστορίας’, επιλέγοντας έτσι μέσα στις ιστορικές συγκυρίες συγκεκριμένες όψεις αναπαράστασης του παρελθόντος. **Από αυτήν άποψη οι γυναικείοι σύλλογοι είναι δυναμικοί φορείς, οι οποίοι παράγουν λόγους και αναπαραστάσεις για την ‘πολιτιστική κληρονομιά’ και προτείνουν συγκεκριμένες πολιτικές για τις τοπικές ταυτότητες και τις χρήσεις και καταχρήσεις των παραδόσεων και των εθίμων σε διάφορα πλαίσια.**

ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΥΚΟΝΟΥ

Με τον Σύλλογο Γυναικών Μυκόνου (ΣΓΜ) 'συναντηθήκαμε' ουσιαστικά τη δεκαετία του 1990. Γνώριζα για τη δράση του βέβαια πολύ νωρίτερα και μπορώ να πω ότι αρχικά ένιωθα αμφιθυμία απέναντί του. Έβλεπα τη δύναμή του ως συλλογικότητα, τις σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των γυναικών, την επιθυμία τους να αναδείξουν κομμάτια του μυκονιάτικου πολιτισμού και αντιλαμβάνομαι ότι μέσα από την εθελοντική τους δράση κάτι σημαντικό έχουν να προτείνουν στην τοπική κοινωνία, η οποία, τη δεκαετία του 1980 άρχισε να δέχεται τα μεγάλα κύματα του τουρισμού και να στρέφεται αποκλειστικά στη ανάπτυξη μιας τουριστικής οικονομίας. Ωστόσο, διατηρούσα αρκετές επιφυλάξεις για τη δράση του σε σχέση με ό,τι ο Σύλλογος αντιλαμβάνοταν ή επινοούσε ως «τοπική παράδοση», ως «Μυκονιάτισσα» ή «μη- Μυκονιάτισσα/ξένη» γυναίκα. Από τη μια, ο ΣΓΜ τόσο με βάση το καταστατικό του όσο και μέσα από την συνεχή αλλά διαφοροποιημένη μέσα στα χρόνια δράση του διατύπωνε μια σειρά από νέα αιτήματα για τη θέση των γυναικών στην τοπική κοινωνία και στο τοπικό πολιτιστικό γίγνεσθαι.

Ο ΣΓΜ, μπορεί ποτέ να μην έφτασε στο απόγειο ενός αγωνιστικού «φεμινισμού», ή μπορεί να μην εξέφραζε πάντα τις πιο προοδευτικές και καινοτόμες ιδέες για τη ζωή στη Μύκονο. Εξέφραζε βέβαια και διεκδικούσε άλλωστε τόσα, όσα άντεχε η πλατιά βάση των μελών, τόσα όσα μπορούσε ή τολμούσε να υλοποιήσει και το εκάστοτε επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Όμως ο ΣΓΜ ανέδειξε μια σειρά από ζητήματα που δύσκολα μπορούν να παρακαμφθούν και τα οποία κανένας άλλος δημόσιος φορέας δεν έχει αναδείξει σε τέτοιο βάθος χρόνου μέχρι στιγμής.

Πρώτο και κύριο έδειξε τί σημαίνει να προσφέρει κάποιος εθελοντική εργασία μέσα σε μια συλλογικότητα με στόχο το κοινωνικό όφελος που δεν αποσκοπεί μόνο σε υλικά κέρδη. Σε ένα νησί που όλα ορίζονται με βάση τα κέρδη και τα οικονομικά συμφέροντα ο ΣΓΜ προτείνει τρόπους να ξεπεράσουν ατομικιστικές αντιλήψεις και να κινηθούμε λίγο πέρα από το «ταμείο», το προσωπικό «μαγαζάκι», το οικογενειακό «ξενοδοχείο». Προτείνει επίσης ένα είδος 'κοινωνικότητας' που δικτυώνει τους ανθρώπους και βοηθά να έρθουν στην επιφάνεια οι δημιουργικές τους δυνατότητες. Ο ίδιος ο Σύλλογος δεν έπαψε ποτέ να λειτουργεί και ως παράθυρο στον κόσμο, ως πλατφόρμα ανάπτυξης κοινωνικών επαφών μεταξύ των μελών ή με άλλα άτομα από άλλες περιοχές.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αναδείχθηκε μέσα από το Σύλλογο είναι η σχέση με τη «παράδοση», το «παρελθόν». Ο ΣΓΜ ειδικά τα τελευταία χρόνια συζητά με έναν γόνιμο και δημιουργικό τρόπο για τα «περασμένα» και έπαψε να παρελθοντολογεί και να παράγει μυθοπλασίες. Ο ΣΓΜ ξαναστοχάζεται ό,τι θεωρείται «παραδοσιακό», ενδιαφέρεται για την ιστορία πέρα από τον στείρο τοπικισμό και γίνεται ένα φίλτρο μέσα από το οποίο μπορούμε να δούμε τις υπερ-σύγχρονες ζωές των ατόμων σε μια ιστορική προοπτική που είναι πολύ χρήσιμη σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς. **Ο ΣΓΜ αποτελεί πολιτιστικό γεγονός μεγάλου μεγέθους για την τοπική κοινωνία και είναι ταυτόχρονα παραγωγός άλλων πολιτιστικών γεγονότων που προωθούν τον ενδοκοινοτικό διάλογο.**

Επίσης ο Σύλλογος αυτός έδειξε ότι είναι ένας δημόσιος φορέας ο οποίος από τον τρόπο που συγκροτήθηκε, είναι ευθέως «πολιτικός» (όσο και αν δεν το έχουν συνειδητοποιήσει ακόμη πολλά από τα ίδια του τα μέλη) και οφείλει να εκφράζει την άποψή του για όσα συμβαίνουν στη δημόσια σφαίρα. Έτσι ο ΣΓΜ τόσο μέσα από τις

διαδικασίες λειτουργίας του (όργανα, εκλογές) όσο και μέσα από τις πολιτιστικές και πολιτικές του παρεμβάσεις αναδεικνύεται σε δυναμικό πεδίο που αναμετρώνται οι δημοκρατικές πεποιθήσεις με τις μικροαστικές φοβίες και τα συντηρητικά έμφυλα στερεότυπα. Αυτό βοήθησε και βοηθά τα μέλη του να διαμορφώσουν μια ισχυρή συνείδηση της συλλογικής τους ταυτότητας και του πολιτικού της αποτυπώματος στο νησί.

ΑΛΛΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΕΣ/ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΧΟΙΝΩΣΙΩΤΩΝ

Πρόκειται για έναν πολύ δραστήριο πολιτιστικό Σύλλογο με δράσεις που δίνουν ένα έντονο πολιτιστικό στίγμα στη Σκοινούσα όλο το χρόνο:

Κάθε χρόνο μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου, πραγματοποιούνται στο νησί οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Συλλόγου Σχοινοσιωτών, που περιλαμβάνουν παρουσιάσεις παραδοσιακών χορών από τα χορευτικά συγκροτήματα του Συλλόγου, παραδοσιακούς οργανοπαίχτες, εκθέσεις φωτογραφίας, παζάρι χειροποίητων προϊόντων, προβολές ταινιών και ντοκιμαντέρ, συναυλίες. Επίσης ο Σύλλογος με το μουσικοχορευτικό του συγκρότημα λαμβάνει μέρος στο γαστρονομικό φεστιβάλ στη Σίφνο μαζί με την ομάδα παραγωγών του νησιού (όπου έχουμε πάρει σπουδαίες διακρίσεις) και είναι ένας από τους φορείς διοργάνωσης της ετήσιας εκδήλωσης για τη **Γιορτή της Φαβας**.

Στην Αθήνα λειτουργεί ως πολιτιστικό κέντρο παρέχοντας μαθήματα παραδοσιακών χορών για μικρούς και μεγάλους όπως επίσης και μαθήματα λαούτου και βιολιού.

Οργανώνει εκδρομές και πολιτιστικές εκδηλώσεις ενώ ο χώρος του στην Αθήνα λειτουργεί και ως 'Πολιτιστικό Καφενείο σερβίροντας μεζεδάκια στους επισκέπτες μας.

Η δράση δύο αξιόλογων οργανισμών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (δυναμικοί πολιτιστικοί πόροι)

-Μη κυβερνητική οργάνωση ΑΓΟΝΗ ΓΡΑΜΜΗ ΓΟΝΙΜΗ (μη- κερδοσκοπικός οργανισμός)

Η ιδέα για τη δημιουργία αυτού του οργανισμού προέκυψε όταν οι εμπνευστές συνειδητοποίησαν ότι δεν είχε νόημα να γίνει μια ακόμη πολιτιστική δράση στα νησιά το καλοκαίρι αλλά τους δύσκολους μήνες του χειμώνα. Τότε που οι άνθρωποι συναντούν καθημερινά μεγάλες δυσκολίες για πράγματα αυτονόητα όπως η μετακίνηση, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας κ.α. Τότε που καλούνται να υπερασπισθούν την αισθητική και την παράδοση των νησιών, αυτό το διαφορετικό τρόπο ζωής που άλλες φορές φαντάζει ειδυλλιακός και χαλαρός, άλλες υπερβολικά μοναχικός ή τραχύς.

Το πρόγραμμα λοιπόν της Αγονής Γραμμής ήρθε να συναντήσει τους ανθρώπους αυτούς και να απευθυνθεί κατά κύριο λόγο στα παιδιά, χωρίς να αποκλείει τους

ενήλικες. Αυτό το πέτυχε με μια σειρά τόσο εργαστηρίων επιμόρφωσης, όσο και πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Τα εργαστήρια της οργάνωσης καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφέροντος και πρακτικής εφαρμογής, και περιλαμβάνουν ενότητες όπως: ψηφιδωτό, κόσμημα, kung fu, δημιουργία διαδικτυακής εφημερίδας, comics, θεατρικό παιχνίδι, yoga, μαθήματα παραδοσιακών ελληνικών χορών, μουσικά εργαστήρια, παιχνίδια περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, μαθήματα σύγχρονου χορού, φωτογραφία, εργαστήρια video.

Οι εκδηλώσεις από την άλλη περιλαμβάνουν διαδραστικές βιωματικές εμπειρίες, λέσχες ανάγνωσης, εμπλουτισμό βιβλιοθηκών, ιατρικές εξετάσεις, ενώ σημαντική είναι και αυτή καθ' αυτή η πολιτιστική δράση του προγράμματος, η οποία περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις, διαλέξεις, εκθέσεις συναυλίες και κινηματογραφικές προβολές.

Από το 2007 έχουν πραγματοποιηθεί πάνω από 160 επισκέψεις σε 27 νησιά κατά την χειμερινή περίοδο, με στόχο την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό για όλους, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους.

-Δημιουργική Ομάδα Media dell' Arte

Η Δημιουργική Ομάδα Media dell' Arte είναι ένας μη κυβερνητικός - μη κερδοσκοπικός Οργανισμός. Ιδρύθηκε το 2003 και αποτελείται από ομάδα επιστημόνων και καλλιτεχνών (εθνολόγοι, ανθρωπολόγοι, ιστορικοί, μουσειογράφοι, αρχαιολόγοι, μουσικοί, γραφίστες, φωτογράφοι, εικαστικοί κλπ) με τη νομική μορφή της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας.

Η δραστηριότητα της ομάδας περιλαμβάνει την έρευνα και την καταγραφή, το σχεδιασμό και τη διοργάνωση θεματικών εκθέσεων, σεμιναρίων, συνεδρίων, φεστιβάλ και την έκδοση βιβλίων. Το 2007 η ομάδα σχεδίασε και μέχρι σήμερα υλοποιεί το σχέδιο "Νησολόγιο".

Η Media dell' Arte, που δραστηριοποιείται στο χώρο της Προφορικής Ιστορίας από το 2002, αναλαμβάνει να διευκολύνει επίσης έξι ακόμη ευρωπαϊκούς οργανισμούς ως προς τη μέθοδο συλλογής του υλικού.

Από το 2002, η ομάδα της Media dell'Arte επισκέπτεται μικρά νησιά των Κυκλάδων και καταγράφει συνεντεύξεις με τους κατοίκους τους. Οι αφηγήσεις των ανθρώπων απομαγνητοφωνούνται, αρχειοθετούνται και εμπλουτίζουν το Αρχείο Προφορικής Ιστορίας Κυκλάδων που δημιούργησε η ομάδα. Οι μνήμες των νησιωτών, άλλοτε καθημερινές, άλλοτε συγκλονιστικές, πάντοτε όμως μοναδικές, συνθέτουν ένα κομμάτι από την ιστορία των μικρών τους τόπων. Η καταγραφή των προφορικών μαρτυριών συμπληρώνεται από τη συλλογή παλαιού φωτογραφικού υλικού από τα σπίτια των κατοίκων που αντιγράφεται και αρχειοθετείται, και μαζί με τα έγγραφα των Κοινοτικών Αρχείων των νησιών που ψηφιοποιούνται και καταχωρίζονται σε βάση δεδομένων,

φτιάχνουν μια εικόνα για τη σύγχρονη ιστορία των νησιών που παραμένει ατεκμηρίωτη και μη καταγεγραμμένη. Η ομάδα της Media dell' Arte έχει κάνει καταγραφές στην Φολέγανδρο, την Σίκινο, την Δονούσα, την Ανάφη, την Αμοργό και την Κίμωλο, με τη συνεργασία και τη στήριξη ανθρώπων από τα νησιά αυτά. Μεγάλο κομμάτι από το ερευνητικό έργο της Media dell' Arte είναι προϊόν αποκλειστικά και μόνον εθελοντικής εργασίας.

Εκθεσεις, Εκδοσεις και Πολιτιστικές δράσεις της ομάδας:

Η έκθεση GRAND TREASURES για την Προφορική Ιστορία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ομώνυμου Ευρωπαϊκού Προγράμματος, στο οποίο συμμετέχουν:

Η ανακάλυψη του αρχείου και η έκδοσή του από την Ομάδα Media dell' Arte

Το Αρχείο της Κοινότητας Φολεγάνδρου εντοπίστηκε τυχαία τον Ιούλιο του 2004 στην αποθήκη του Δημοτικού Σχολείου της Χώρας από τη Media dell' Arte. Οι σωροί των εγγράφων που βρέθηκαν ξεχασμένοι σε μία γωνιά ήταν ό,τι είχε διασωθεί από το υλικό του Κοινοτικού Αρχείου του νησιού μετά από διαδοχικές εκκαθαρίσεις, μετακομίσεις και καταστροφές: μητρώα, κρατικά και κοινοτικά έγγραφα, επιστολές και εφημερίδες από τις αρχές του 19ου αι. έως και τα τέλη του 20ου. Για την αποκατάσταση, αρχειοθέτηση και έρευνα του αρχείου, όπως και για την παρουσίαση της έκθεσης, εργάστηκε αφιλοκερδώς η ομάδα της Media dell' Arte

ΔΡΑΣΗ 'Νησιολόγιο'

Το σχέδιο "Νησιολόγιο" αποτελείται από μια σειρά ολοκληρωμένων δράσεων που πραγματοποιούνται στα νησιά των Κυκλάδων. Οι δράσεις αυτές χωρίζονται, ανάλογα με το περιεχόμενό τους σε ερευνητικές, πολιτιστικές, ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού

Ο γενικός στόχος του σχεδίου είναι η δημιουργία δικτύου συνεργασίας μεταξύ των μικρών νησιών του Αιγαίου, η προστασία της "πολιτισμικής βιοποικιλότητας" των νησιών, οι εναλλακτικοί τρόποι ανάπτυξής τους και η προβολή τους μέσα από τις ιδιαιτερότητες του κάθε τόπου και της κοινωνίας του. Ο πιλότος του σχεδίου "Νησιολόγιο" είναι το φεστιβάλ "[Γιορτές Φολεγάνδρου](#)" που διοργανώνεται από το 2003.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ της Ομάδας

Ανάλογα με το είδος της δράσης συνεργάζεται κατά περίπτωση με διάφορους φορείς (Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Ecosinema, Ίδρυμα Ευγενίδου, Ελληνική Εταιρεία, Ίδρυμα Μείζονος Πολιτισμού, Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας Ελιξ κλπ)

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ MEDIA DELL' ARTE v ΑΠΟ ΤΟ 2003 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Ερευνητικές εργασίες:

1. Ιστορικά Αρχεία: έρευνα, ταξινόμηση, ψηφιοποίηση, βάση δεδομένων Κοινοτικών Αρχείων των νησιών Φολέγανδρος-Σίκινος-Δονούσα-Ανάφη.
2. Φωτογραφικό Αρχείο για μικρά νησιά των Κυκλάδων: Συλλογή παλαιού φωτογραφικού υλικού, ψηφιοποίηση και καταχώριση σε βάση δεδομένων (Φολέγανδρος-Σίκινος-Δονούσα-Αμοργός-Κίμωλος-Ανάφη).
3. Αρχείο Προφορικής Ιστορίας: Καταγραφή και συλλογή προφορικών μαρτυριών (Φολέγανδρος-Σίκινος-Δονούσα-Αμοργός-Κίμωλος-Ανάφη-Μήλος).
4. Βιβλιογραφική Βάση Δεδομένων τίτλων γύρω από το Αιγαίο (2003-2005). Η εργασία αυτή παραμένει η μοναδική καταγραφή της βιβλιογραφίας μέχρι σήμερα στην Ελλάδα.
5. Τοπική μουσική και οργανοπαίχτες: καταγραφή τοπικών λαϊκών οργανοπαιχτών σε Φολέγανδρο (2004) και Σίκινο (2008).

Εκθέσεις:

1. Έκθεση φωτογραφίας (Λευτέρης Μιαούλης - Κική Ντοβίνου, 2003)
2. Έκθεση φωτογραφίας (Δέσποινα Σπύρου, 2004)
3. Έκθεση "Αρχιπέλαγος" έκθεση βιβλίων και αρχείων από όλο το Αιγαίο (2004)
4. "Ιστορίες: το Κοινοτικό Αρχείο της Φολεγάνδρου, 1825-1970". Ιστορική έκθεση (2005)
5. Λαογραφικό Μουσείο Ανάβρας, μουσειογραφική μελέτη εφαρμογής (2006)
6. "Στη Σκιά του Καραγκιόζη", έκθεση για το ελληνικό θέατρο σκιών (2006-Φολέγανδρος, 2008-Αμοργός)
7. "Ένα μακρύ ταξίδι": έκθεση αστρονομίας (2007)
8. "Σίκινος 2007, Μικροϊστορίες: Κι εσείς από πού είστε;" έκθεση εθνογραφικού περιεχομένου (2007)

9. Αρχαιολογική έκθεση Α' "Η Γεωμετρική Δονούσα: Βαθύ Λιμενάρι, οχυρωμένος οικισμός του 9ου πΧ αι". Β' "Το χρονικό μιας ανασκαφής 1968 - 1972: τομές & ανασυνθέσεις" (2007)

10. Retrace II, εικαστική έκθεση στην Κίμωλο (2008)

Διοργανώσεις:

1. Φεστιβάλ Γιορτές στα Νησιά:

Φολέγανδρος (2003-2009) , Σίκινος (2007-2010) , Δονούσα (2007-2009) , Αμοργός (2008), Ανάφη (2009, 2010), Μήλος (2010)

2. Φεστιβάλ "Μάνος Χατζιδάκις" (Ξάνθη, 2005)

3. "Μέρες Γιαγιάδων και Παππούδων", φεστιβάλ ντοκιμαντέρ (Θεσσαλονίκη, 2006)

4. Φεστιβάλ "Μέρες Ντοκιμαντέρ" (2006-2010)

5. Πάσχα στο Αιγαίο - σειρά εκδηλώσεων σε οίκους ευημερίας, κέντρα περίθαλψης και νοσοκομεία των Κυκλάδων, του ΒΑ Αιγαίου και των Δωδεκανήσων, σε συνεργασία με το ΥΕΝΑΝΠ (2009)

6. Multum in Parvo: Αρχαιολογικό συνέδριο στη Σίκινο (2009)

Εκδόσεις:

1. "Η Φολέγανδρος μαγειρεύει" (2004, β' έκδοση 2006)

2. "Αρχιπέλαγος", κατάλογος έκθεσης (2004)

3. "Ιστορίες: Φολέγανδρος, η ελάχιστη κλίμακα" (2005)

4. "Αγαπητοί μας πατριώται και ευγενείς ξένοι" η σύγχρονη ιστορία της Φολεγάνδρου μέσα από το Κοινοτικό Αρχείο (19ος - 20ος αι.) (2006)

5. "Η Σίκινο μαγειρεύει" (2007)

6. "Η Δονούσα μαγειρεύει" (2007)

7. "Η Αμοργός μαγειρεύει" (2008)

8. Έκδοση CD: «Οι Μουσικοί της Σικίνου» (2009)

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία και παραδείγματα για την ανάπτυξη συγκεκριμένων προϊόντων- Μεθοδολογία και παραδείγματα για την προώθηση των ειδικών αυτών τουριστικών προϊόντων

Τα παραδείγματα ανάπτυξης τουριστικών προϊόντων στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού εγγράφονται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο του «τουρισμού εμπειρίας» και είναι προσανατολισμένα με βάση τις νέες τάσεις και δυναμικές που αναπτύσσονται πλέον στον πολιτιστικό τουρισμό. Σύμφωνα με αυτές τις τάσεις οι άξονες που ορίζουν αυτό το πλαίσιο είναι:

- Δημιουργικότητα: Μια σειρά από παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης και της μείωσης του ρόλου των πολιτιστικών ιδρυμάτων ως μονοσήμαντα «εργοστάσια παραγωγής νοήματος», αλλά και η αυξανόμενη σημασία της ατομικής ανάπτυξης δεξιοτήτων όπως και ανάγκη για προσωπική έκφραση οδηγεί τον πολιτιστικό τουρισμό προς την κατεύθυνση της **δημιουργικότητας**. Πρόσφατες εκθέσεις για τη Δημιουργική Οικονομία και τον Τουρισμό (2014) υποστηρίζουν επίσης ότι η δημιουργική οικονομία και ο τουρισμός όλο και περισσότερο θα συγκλίνουν καθώς ο τουρισμός γίνεται περισσότερη εμπειρία με επίκεντρο τις άυλες ιδιότητες των αντικειμένων. Αυτό το είδος του τουρισμού στηρίζεται περισσότερο στις δημιουργικές βιομηχανίες προκειμένου να αναπτύξουν το «περιεχόμενο» του πολιτιστικού τουρισμού και να συνδεθούν οι καταναλωτές του μέσω της αφήγησης.

- Συσχετισμός-συνδεσιμότητα: Σε ένα δικτυωμένο κόσμο, οι άνθρωποι είναι συνδεδεμένοι και ανταλλάσσουν πολλές πληροφορίες για το ποιοι είναι και βρίσκουν νέους τρόπους να συνδεθούν με άλλους προορισμούς που επισκέπτονται. Η επιθυμία των τουριστών για να διαμορφώσουν σχέσεις με «ντόπιους» είναι η κινητήρια δύναμη για τις νέες μορφές τουρισμού, (π.χ η χρήση του CouchSurfing, και άλλες νέες μορφές καταλυμάτων). Αυτά προσφέρουν μια άμεση σύνδεση με τον πολιτισμό, όπως διαμεσολαβείται από την τοπική «υποδοχή». Αυτό σημαίνει ότι τίθενται σημαντικά τμήματα της πολιτιστικής εμπειρίας του προορισμού εκτός του ελέγχου της επίσημης και κατευθυνόμενης τουριστικής «βιομηχανίας».

Υπό την έννοια αυτή, ο 'ντόπιος' έχει γίνει το νέο αντικείμενο αναφοράς για την αυθεντική εμπειρία του προορισμού και έτσι δεν είναι πλέον τόσο σημαντικό να επισκεφθούν οι τουρίστες τα κορυφαία μουσεία και άλλα «πρέπει να δούμε», αξιοθέατα, διότι οι σχέσεις που χτίζουν με τους ντόπιους επικυρώνουν τις πολιτιστικές τους εμπειρίες.

-Αφήγηση : Η αυξανόμενη ελκυστικότητα των 'ντόπιων' και των αυτοχθόνων πληθυσμών σχετίζεται επίσης με την ανάγκη να ειπωθούν ιστορίες σχετικά με τις εμπειρίες μας και τους εαυτούς μας. Ιστορίες που βοηθούν να συνδέσουμε διακριτές εμπειρίες μαζί, παρέχοντας μια συνεκτική αφήγηση σχετικά με το γιατί καταναλώνουμε αυτό που καταναλώνουμε και με συγκεκριμένο τρόπο. Μέρη και προορισμοί πρέπει επίσης να χρησιμοποιούν ιστορίες να γίνουν αναγνώσιμοι για τους επισκέπτες, και να

επικυρώσουν τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι ταξιδεύουν για να τους επισκεφθούν. Ως εκ τούτου, οι τεχνικές αφήγησης, θα γίνονται ολοένα και πιο σημαντικές για την πολιτιστική τουριστική αγορά στο μέλλον.

- **Επιμέλεια:** Ένας ειδικός τρόπος για την αφήγηση μιας ιστορίας για τον πολιτισμό είναι η τέχνη της επιμέλειας, η οποία είναι επίσης πιθανό να γίνει ένα σημαντικό μέρος του πολιτιστικού τουρισμού στο μέλλον. Καθώς μάλιστα σταδιακά παρακμάζει ή υποτονεί το αίτημα για την αυθεντικότητα/ γνησιότητα των τουριστικών θελγήτρων και της ανάγκης να βλέπουμε τα must see αξιοθέατα, υπάρχει μια αυξανόμενη ανάγκη των καταναλωτών για νέους τρόπους επιλογής από την προσφερόμενη πληθώρα πολιτιστικού περιεχομένου. Η **επιμέλεια** μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να συνδέσει το πολιτιστικό περιεχόμενο συγκεκριμένων γεγονότων με τον τόπο, με βάση την αισθητική, και, δημιουργώντας ιστορίες, να συνδεθούν τόποι, κατοίκους και επισκέπτες. Η τέχνη της επιμέλειας για τις τουριστικούς τόπους είναι διαφορετική από εκείνη των μουσείων, διότι δεν βασίζεται σε θεσμική αρχή, αλλά σε ενσωματωμένες/εσωτερικευμένες γνώσεις και τις δεξιότητες των πολιτιστικών διαμεσολαβητών .

- **Εκδηλώσεις/πολιτιστικά γεγονότα:** Η ελκυστικότητα των τουριστικών προορισμών δεν εξαρτάται μόνο από την παρουσία των μουσείων, μνημείων και άλλων «υλικότητων» πολιτισμικού κεφαλαίου, αλλά και από ιδιότητες όπως η ατμόσφαιρα και οι ρυθμοί της καθημερινής ζωής. Η ζωντάνια και η ατμόσφαιρα των τόπων εξαρτάται όλο και περισσότερο από μια σειρά προγραμματισμένων και αυθόρμητων «εκδηλώσεων» που 'ξαφνιάζουν' τον επισκέπτη. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν ήδη ένα σημαντικό πυλώνα του τουριστικού οπλοστασίου των προορισμών το οποίο όλο και εξελίσσεται. Ο πολλαπλασιασμός των θεαμάτων οι εκθέσεις, οι παραστάσεις που έχουν γίνει βασικό μέρος του πολιτιστικού τουρισμού τα τελευταία χρόνια είναι πιθανό να συνεχιστούν και να αυξηθούν με ραγδαίου ρυθμούς καθώς όλο και περισσότερα μέρη προσπαθούν να αποκτήσουν μια διακριτή και δυνατή πολιτιστική ταυτότητα στην τουριστική αγορά.

- **Εικονικός πολιτιστικός τουρισμός:** Δεδομένου της συνωστισμού και της φθοράς πολλών σημαντικών πολιτιστικών χώρων, η ικανότητα να αναπαράγονται οι πολιτιστικοί προορισμοί στον εικονικό κόσμο παρουσιάζει μια σειρά από ενδιαφέρουσες δυνατότητες. Οι τεχνολογικές εξελίξεις προσφέρουν τη δυνατότητα να καταναλώνεται μια εικονική εκδοχή του τουριστικού προορισμού, χωρίς να χρειάζεται καν το ταξίδι. Ωστόσο, για τους περισσότερους ανθρώπους, φαίνεται ότι η φυσική επαφή εξακολουθεί να είναι η πιο επιθυμητή πτυχή της πολιτιστικής εμπειρίας, και ως εκ τούτου η τεχνολογία τελικά έχει ως στόχο την υποστήριξη της ταξιδιωτικής εμπειρίας.

Η 'επαυξημένη' πραγματικότητα αποτελεί μια τεχνολογία που επιτρέπει στο ψηφιακό περιεχόμενο να επικαλύπτει την άποψή μας για τον πραγματικό κόσμο χρησιμοποιώντας την κάμερα ενός 'έξυπνου' τηλέφωνα ή ενός tablet. Ο χρήστης μπορεί να δει τον 'πραγματικό' κόσμο ενισχυμένο με επιπλέον 3D γραφικά επάνω στο πεδίο της όρασής τους. Αυτό ανοίγει ένα ευρύ φάσμα για εφαρμογές του πολιτιστικού τουρισμού συμπεριλαμβανομένης της ανακατασκευής μνημείων στην αρχική τους κατάσταση και την εμπύχωση της εμπειρίας των ιστορικών χώρων.

4.1 Προτάσεις για την ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού στην ΠΝΑ

4.1.1. Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην Κληρονομιά: Αρχαιολογικές υλικότητες και Αγροτικά Νησιωτικά τοπία ως 'τουριστικά' προϊόντα

A) Το παράδειγμα της Δήλου- Ρήνειας και Β) Μυκόνου και Σαντορίνης

Η Μύκονος, η Δήλος, η Ρήνεια και η Σαντορίνη ως πηγές πολιτιστικών αγαθών και εναλλακτικών τουριστικών διαδρομών για τους ντόπιους και τους επισκέπτες στο Νότιο Αιγαίο μπορεί να αποτελέσουν κομβικό σημείο στην συγκρότηση των νέων τουριστικών προϊόντων στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού.

Ειδικότερα, η Μύκονος, η Δήλος και η Σαντορίνη αποτελούν εμβληματικά νησιά της ανατολικής Μεσογείου για πολλούς λόγους:

1) Χαρακτηρίζονται από αναπτυσσόμενες τουριστικές οικονομίες οι επιπτώσεις των οποίων στις τοπικές κοινωνίες είναι έντονες και συχνά αμφιλεγόμενες ως προς τα κοινωνικά και πολιτιστικά τους ωφέλη

2) Έχουν καθιερωθεί από τους επίσημους κρατικούς και διεθνείς φορείς ως τόποι πολιτιστικής κληρονομιάς (Δήλος) λόγω των αρχαιολογικών τους υλικότητων, αλλά και της πλούσιας άυλης και υλικής κληρονομιάς των νεότερων χρόνων (Αιγαυτελαγίτικη αρχιτεκτονική, αμπελώνες).

Μεγάλο μέρος της τουριστικής τους ανάπτυξης οφείλεται σε αυτήν την κληρονομιά. Έτσι έχουν αναπτύξει διακριτούς πολιτιστικούς θεσμούς που παράγουν πολιτιστικά αγαθά και γεγονότα

3) Διαφορετικές ομάδες και συλλογικότητες που κατοικούν σε αυτά τα νησιά (τουρίστες, εργαζόμενοι, αρχαιολόγοι, αγρότες) ή που τα επισκέπτονται διαμορφώνουν ή παράγουν τις δικές τους αντιλήψεις περί κληρονομιάς σε συνδυασμό με την αίσθηση μιας ισχυρής τοπικής ταυτότητας.

4) Ο τουρισμός έχει διαμορφώσει ένα πλαίσιο αναστοχασμού/ προβληματισμού γύρω από τις ταυτότητες, τη μνήμη, το παρελθόν που (ανα) διαμορφώνει και το περιεχόμενο της πολιτιστικής, νησιωτικής, ή διεθνούς κληρονομιάς αυτών των νησιωτικών μεταβαλλόμενων κοινωνιών και μπορεί να πριμοδοτήσει νεά κίνητρα ανάπτυξης πολιτιστικών προϊόντων προς κατανάλωση.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΜΥΚΟΝΟΥ: Η Μύκονος έχοντας αποκτήσει μέσα στα χρόνια ένα έντονο τουριστικό προφίλ, διατηρεί ακόμη λίγα αλλά ενδιαφέροντα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το αγροτικό της παρελθόν και τις ποιότητες ζωής για τις οποίες έχουμε πολλές ιστορικές αναφορές σε έγγραφα περιηγητών και διαφόρων μελετητών.

Στο τοπίο της Μυκόνου εγγράφονται μερικές δραστηριότητες που αφορούν αγροτικές καλλιέργειες (αμπέλια) και κτηνοτροφικές πρακτικές (εκτροφή αιγοπροβάτων, παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων). Επίσης το Μυκονιάτικο τοπίο, παρά την δραματική αλλαγή των τελευταίων δεκαετιών, δίνει ακόμη δείγματα αγροτικής

κατοίκησης. Η αξία αυτών των αγροτικών σημείων στην τουριστικοποιημένη πλέον ύπαιθρο αποκτά μεγάλο ενδιαφέρον καθώς συνυπάρχουν ή γειτνιάζουν με μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις και έτσι παρέχεται συχνά η δυνατότητα σε τουρίστες και ντόπιους μια συγκριτικής ματιάς παρελθόντος- παρόντος, χωρίς να χρειάζεται να μετακινηθούν χωρικά. Επίσης περιοχές όπως η Άνω Μερά φαίνεται ότι παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον καθώς δεν ακολουθεί τους εντατικούς τουριστικούς ρυθμούς της Χώρας και των παραλιακών ζωνών και προσπαθεί μέσα από πολιτιστικές προσπάθειες και διοργανώσεις εκδηλώσεων να διαμορφώσει τη δική της ταυτότητα.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ: Η Σαντορίνη παρουσιάζει μια περισσότερο ισορροπημένη εικόνα μεταξύ αγροτικών και τουριστικών δραστηριοτήτων με έμφαση στον αμπελώνα και την παραγωγή εκλεκτών κρασιών. Η γεωργική της παραγωγή, στηριζόμενη σε συνεταιριστικά αλλά και ιδιωτικής πρωτοβουλίας εγχειρήματα, έχει διαμορφώσει ένα μοντέλο 'αγροτικότητας' μοναδικό για τα νησιωτικά τουριστικά δεδομένα το οποίο αξίζει να αναδειχθεί ως προϊόν. Σε αυτό εμπλέκονται, επιχειρηματίες, νέες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις (Οινοποιείο Μπουτάρη), οικογενειακή γεωργία και «κήποι», παλαιές και νέες αγροτικές διαμορφώσεις και οικήματα, αγροτικά/ οινικά τοπία που φιλοξενούν και τουριστικά καταλύματα, χωριά αγροτικού ενδιαφέροντος, εκθεσιακοί χώροι προϊόντων. Περιλαμβάνονται επίσης οι δεξιότητες, οι αγροτικές μνήμες των ατόμων και των συλλογικοτήτων, αλλά και οι δράσεις των κατοίκων πάνω στο τοπίο που το αναδιαμορφώνουν συνεχώς. Υπάρχουν μονοπάτια και ειδικές διαδρομές που συνδέουν οικογενειακά κτήματα, χωριά.

Επίσης ο σπουδαίος αρχαιολογικός χώρος του Ακρωτηρίου, καθώς και ο ιστορικός/ναυτικός οικισμός της Οίας με την δική της οριοθετημένη αγροτική ύπαιθρο σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω διαμορφώνουν ένα ολοκληρωμένο πολιτισμικό προφίλ της Σαντορίνης και μπορούν να αποδώσουν ένα είδος "αίσθησης" και (εναλλακτικής) εμπειρίας του τόπου που είναι το ζητούμενο στις σύγχρονες τάσεις του τουρισμού.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΔΗΛΟΣ – ΡΗΝΕΙΑ

Η Δήλος και η Ρήνεια, χαρακτηρισμένοι ως «αρχαιολογικοί τόποι»- ειδικά η Δήλος και ως «Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς»- είναι στενά συνδεδεμένες με την πολιτισμική ταυτότητα της Μυκόνου για μια σειρά από λόγους. Ένας από τους βασικούς είναι ότι αυτά τα δύο νησιά αποτελούσαν και αποτελούν παράλληλα τόπους οι οποίοι έχουν αγροτικό χαρακτήρα από τον 17^ο αιώνα ενώ από τον 19^ο αιώνα χωρίζονται σε δημοτικές «παρτίδες» γης που διανέμονται σε 'ακτήμονες' κληρούχους προκειμένου να τις καλλιεργήσουν και να τις χρησιμοποιήσουν για αγροτοκτηνοτροφικές δραστηριότητες. Οι κληρούχοι είναι Μυκονιάτες στην καταγωγή και διατηρούν με τη Δήλο, αλλά κυρίως με τη Ρήνεια μια σχέση που -καθώς φαίνεται - εκτείνεται πέρα από τις χρήσεις των δύο νησιών ως «αγροτικών».

Η σχέση αυτή αφορά μια συμβολική συλλογική αίσθηση εντόπιας ταυτότητας που χαρακτηρίζεται από τη σύνδεση τόπων και ανθρώπων σε βάθος χρόνου, από την έλλειψη εντατικών εμπορικών/τουριστικών δραστηριοτήτων (όπως αυτές που υπάρχουν στη Μύκονο), από την έντονη διαφορετικότητα της Δήλου και της Ρήνειας ως προς τους 'χρόνους' και 'τρόπους' ζωής σε σχέση με τη γειτονική Μύκονο.

Καθώς τα δύο αυτά νησιά θεωρούνται «**αρχαιολογικοί χώροι**» με πολλούς περιορισμούς στην διαμονή και την κατοίκηση, εμφανίζονται ως «ακατοίκητα», αλλά εντέλει- καθόλου άδεια από κοινωνική ζωή.

Πολύ περισσότερο, η Δήλος και η Ρήνεια χαρακτηρίζονται από 1) την αίσθηση ιστορικότητας που προσδίδουν στη τοπική κοινωνία, και 2) από τη πολυεπίπεδη εμπλοκή τους στο τουριστικό και κοσμοπολίτικο γίνεσθαι της σύγχρονης Μυκονιάτικης τοπικής κοινωνίας, αφού αποτελούν τόπους εντόπιας ή διεθνούς «**πολιτισμικής κληρονομιάς**».

Ακόμη, το Δημοτικό Αρχείο Μυκόνου αποτελεί εξαιρετικά πλούσια πηγή πληροφοριών για τους τρόπους με τους οποίους η Δήλος και η Ρήνεια διαμόρφωσαν διαχρονικά έναν χαρακτήρα «πολυλειτουργικό», δηλαδή αποτέλεσαν και αποτελούν τόπους όπου έζησαν- και εν μέρει ζουν- ομάδες πληθυσμού με γεωργοκτηνοτροφικό προσανατολισμό, μαζί με αρχαιολόγους, φύλακες, συντηρητές, επιστήμονες και ποικίλους επισκέπτες ανασηματοδοτώντας τους και ως τόπους **συλλογικής μνήμης, άυλης** όσο και **υλικής κληρονομιάς**.

Οι πρωτοβουλίες ανάδειξης των παραπάνω νησιών ως πηγές πολιτιστικών αγαθών και τοπόσημων αιγιακής κληρονομιάς θα μπορούσαν να σχεδιαστούν με άξονα μια σειρά από πόρους που αφορούν κτίρια, θεσμούς, ανθρώπινο δυναμικό, αρχαιολογικές υλικότητες, εμπορικούς/επιχειρηματικούς και εκπαιδευτικούς φορείς:

- 1) Δήμοι και δημοτικές βιβλιοθήκες,
- 2) Πολιτιστικά Ιδρύματα όπως το Ίδρυμα Π. Νομικού (Σαντορίνη), Στέγη Γραμμάτων και Πολιτισμού Π. Κουσαθανά (Μύκονος), Λαογραφική Συλλογή Β. Κυριαζόπουλου (Μυκονος),
- 3) Πολιτιστικούς και Λαογραφικούς Συλλόγους των νησιών, Εμπορικό επιμελητήριο Κυκλάδων, Ερασιτεχνικούς και Επαγγελματικούς γεωργικούς συνεταιρισμούς όπως ο Ε.Ρ.Ο.Σ (Μύκονος), η Ένωση Συνεταιρισμών Σαντορίνης,
- 4) Σωματεία ξεναγών και Αρχαιολογικές Σχολές, και ΜΚΟ όπως η Αγονη Γραμμή Γόνιμη και η Media dell' Arte.
- 5) Ιστορικά Κτίρια, όπως ανεμόμυλοι, παλαιά αρχοντικά και καπετανόσπιτα, Λαογραφικά και Αρχαιολογικά μουσεία, αγροτικά οικήματα του παρελθόντος.
- 6) Σύγχρονες αγροτικές εγκαταστάσεις και βιοτεχνικές μονάδες, εργαλεία,
- 7) Προφορικές αφηγήσεις και βιοϊστορίες που σχετίζονται και εμπλουτίζουν την γνώση μας για τις προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές και επανακινούν την γόνιμη φαντασική διαδικασία που είναι απαραίτητα στην δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων. Ιστορίες των ανθρώπων που, επαναπλαισιώνοντας τους κατοικημένους και με μακρά ιστορική διαδρομή τουριστικούς τόπους/τοπία, επαναπλαισιώνουν και αναπροσδιορίζουν ταυτόχρονα και τις ταυτότητες των τουριστών.

Οι τρόποι (μεθοδολογία) σύνδεσης και υποχρεωτικής συνέργειας όλων των προαναφερθέντων πόρων προκειμένου να υποστηριχτούν ως προϊόντα οι προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές, με βάση την προσωπική ερευνητική μου εμπειρία οφείλουν να εστιάσουν:

- 1) Στη δυναμική παρουσία πολλών και ποικίλων πολιτιστικών φορέων που ενεργοποιούνται στα νησιά αυτά. Στην ανάθεση πρωτοβουλιών από τη μεριά της πολιτείας και ενίσχυσης του ρόλου τους ως πολιτισμικών διαμεσολαβητών στις τοπικές κοινωνίες αλλά και με συνεργασία με το επιχειρηματικό κόσμο. **Οι σύλλογοι, τα σωματεία, επιστημονικοί φορείς, μπορούν να συγκροτήσουν πυρήνες διαμόρφωσης των προϊόντων και να φτιάξουν 'ομίλους' κατάθεσης προτάσεων και υλοποίησης αυτών.**
- 2) Στη διοργάνωση εκδηλώσεων προβολής, έκθεσης και ψηφιακής (ανα) παράστασης των προϊόντων. Επίσης πρέπει να υπάρξει ουσιαστική υποστήριξη των όποιων πολιτιστικών δράσεων από τη μεριά της αυτοδιοίκησης.
- 3) Στην προσφορά εθελοντικής εργασίας και ουσιαστικής εμπλοκής όσων επιθυμούν να βοηθήσουν τόσο στη λήψη αποφάσεων όσο και στην υλοποίηση.

4.1.2 Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην υλική και άυλη Κληρονομιά: οι χειροτεχνικές παραδόσεις ως πολιτιστικό τουριστικό προϊόν.

A. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗ: «ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΗΣ ΥΦΑΝΤΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ»

ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ :

- Η Κυκλαδίτικη υφαντική τέχνη να ενεργοποιήσει την παραγωγή ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος που θα συμπληρώνει και θα ισορροπεί τα ήδη υπάρχοντα.
- Να τονωθεί η τοπική αγορά, να ενισχυθούν οι δεξιότητες συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού των Κυκλάδων, να διατηρηθούν αλλά και να ανανεωθούν 'παραδοσιακές' τέχνες/τεχνικές/ και υλικότητες δίνοντας διακριτή πολιτισμική ταυτότητα στις τουριστικές οικονομίες των νησιών.

A) ΔΕΔΟΜΕΝΑ- ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

Η υφαντική τέχνη στις Κυκλάδες έχει μια πολύ πλούσια και ενδιαφέρουσα ιστορία , αλλά και παρουσία.

Νησιά όπως η Νάξος, η Πάρος, η Μύκονος, η Τήνος, η Κύθνος, η Σύρος, η Σαντορίνη, ανέπτυξαν αρχικά οικοτεχνικές πρακτικές οι οποίες εξελίχτηκαν αργότερα σε μικρής κλίμακας βιοτεχνικές μονάδες.

Στον 20ο αιώνα, και στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης πολλά από τα παραπάνω νησιά, ανανέωσαν την υφαντική τους παράδοση, αναδιαμόρφωσαν τα προϊόντα της υφαντικής τους τεχνικής και κράτησαν ζωντανές χειροτεχνικές παραδόσεις δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε γυναίκες (αλλά και άνδρες) να αποκτήσουν ή και να συμπληρώσουν τα εισοδήματά τους, αλλά και να μην μεταναστεύσουν.

Για την υφαντική τέχνη στα παραπάνω νησιά οι πληροφορίες μας ποικίλουν. Για τη Μύκονο , τη Νάξο και τη Μήλο έχουμε ένα πλούσιο σώμα πληροφοριών για τις τεχνικές

αλλά και για τις ζωές των ανθρώπων που συνδέθηκαν με αυτήν την τέχνη. Μικρότερης έκτασης πληροφορικό υλικό έχουμε για τα άλλα νησιά. Πιο συγκεκριμένα:

1. Για την **Τήνο** γνωρίζουμε ότι υπάρχει η Βιοτεχνική Σχολή η οποία λειτουργεί από το 1898 με σκοπό την εκμάθηση της υφαντικής τέχνης. Ιδρύθηκε από τους Νικόλαο και Ελένη Ζαρίφη και το Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας. Οι μαθητές πρέπει να είναι Τήνιοι και φοιτούν δωρεάν. Στεγάζεται σε ιδιόκτητους χώρους στο άνω τμήμα της οδού Ευαγγελιστρίας και ανήκει στο Σύλλογο Κυριών «Ο Ευαγγελισμός». Παραπλεύρως της αίθουσας με τους αργαλειούς λειτουργεί εκθετήριο, όπου πωλούνται διάφορα αξιόλογα είδη υφαντικής τέχνης, που παράγονται στη Σχολή.

2) Για την **Σαντορίνη (Οία)** έχουμε πληροφορίες ότι η οικονομία του νησιού τον 17ο αιώνα στηριζόταν κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην παραγωγή υφασμάτων, τα οποία, έχοντας πρώτα καλύψει τις ανάγκες της περιοχής, στη συνέχεια πωλούνταν και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Σήμερα, η υφάντρια κ. Μαρία Δρόσου, που εργάζεται εκεί, εξακολουθεί να δημιουργεί με τον αργαλειό της υφαντά και κλίμια, έχοντας ως πρώτη ύλη τα ξέφτια των τοπικών καλτσοβιομηχανιών.

3) Για τη **Μύκονο** και το νεότερο **μυκονιάτικο υφαντό** έχουμε πλούσιες καταγραφές τόσο από ερευνητές όσο και από το **Λαογραφικό Μουσείο Μυκόνου**, καθώς και μια εξαιρετική **Λαογραφική Μελέτη των Δήμητρα Νάζου και Παναγιώτη Χατζηδάκη** όπου καταδεικνύεται η μακρά ιστορία της υφαντικής τέχνης στο νησί και η παρουσία της έως και σήμερα. Οι λίγες πληροφορίες που έχουμε από τους περιηγητές που επισκέφθηκαν το νησί από τον 17ο μέχρι τον 19ο αιώνα δείχνουν ότι η υφαντική τέχνη είχε φτάσει σε εξαιρετικό επίπεδο και πως οι Μυκονιάτισσες εκτός από μαλλί, έγνεθαν επίσης μετάξι, λινάρι και βαμβάκι. Τη δεκαετία του 1930 το μυκονιάτικο υφαντό είχε γίνει «μόδα» και οι ανυφάντρες έκαναν «χρυσές δουλειές». Από το 1954 και για μια εικοσαετία περίπου το μυκονιάτικο υφαντό έγινε μόδα που ξεπέρασε τα σύνορα της Ελλάδας. Στην καθιέρωσή του βοήθησε η προβολή του από ανθρώπους που επηρέαζαν και διαμόρφωναν την κοινή γνώμη, καθώς και η διαφήμισή του σε περιοδικά και εφημερίδες.

4) Για την **Κύθνο** έχουμε πληροφορίες για την ύπαρξη πλούσια υφαντικής παράδοσης από το ημερολόγιο του Συνδέσμου Δρυοπιδέων Κύθνου που εκδόθηκε το 2010 και ήταν αφιερωμένο στα πιο χαρακτηριστικά θερμιώτικα υφαντά. Η τέχνη αυτή, στα Θερμιά αποτελούσε αναπόσπαστο στοιχείο της σύνολης παραγωγικής δραστηριότητας του αγροτικού νοικοκυριού.

5) Για την **Σύρο** γνωρίζουμε ότι η υφαντική τέχνη άνθισε και διατηρήθηκε μέσα σε μοναστηριακά περιβάλλοντα. Ειδικά ,το μοναστήρι της Αγ. Βαρβάρας φημίζεται για τα υφαντά του, τα οποία έφτιαχναν οι καλόγριες με τις τρόφιμες του ορφανοτροφείου που αυτό υποστήριζε. Στη μονή ακόμη μέχρι και σήμερα λειτουργεί έκθεση με υφαντά που μπορεί να αγοράσει ο κάθε επισκέπτης.

6) Για την υφαντική της **Πάρου** έχουμε ένα πλούσιο σώμα πληροφοριών για την μακρά ιστορία της τέχνης αυτής στις Λεύκες και τη Μάρπησσα. Και στα δύο αυτά χωριά

λειτουργούν Λαογραφικά μουσεία τα οποία υποστηρίζουν πολιτιστικοί σύλλογοι και παρουσιάζουν με ενδιαφέρουσες συλλογές με τεχνουργήματα υφαντικής.

7) Για την υφαντικής της **Νάξου, η Απέιρανθος** διατηρεί εξέχουσα θέση και έχουμε πολλές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες μέσω της ύπαρξης του Γυναικείου Συνεταιρισμού Παραδοσιακής Τέχνης Υφαντών Απειράνθου και μερικών αξιόλογων τοπικών εκδόσεων καταγραφής λαογραφικού υλικού.

8) Η **Μήλος** επίσης έχει να επιδείξει μια αξιόλογη συλλογή υφαντικών τεχνουργημάτων και μακρόχρονη παρουσία υφαντικών πρακτικών. Το βιβλίο του Ζ. Βάιου για την παραδοσιακή *υφαντική* της Μήλου, μας παρέχει μια πρώτη πηγή πληροφοριών για αυτήν τη δραστηριότητα. Το Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Μήλου, αποτελεί έναν μόνιμο εκθεσιακό χώρο της τέχνης αυτής με πλούσια εκθέματα που δίνουν σφαιρικά την εικόνα της ζωής της κοινωνίας της Μήλου πριν την έλευση του τουρισμού.

Πρέπει να τονιστεί ότι και στα 8 νησιά η υφαντική τέχνη σήμερα αποτελεί το αντικείμενο μικροεπιχειρηματικών και εμπορικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο των οποίων παράγονται προϊόντα που διατίθενται για τουριστική κατανάλωση.

**Β) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ
«ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΗΣ ΥΦΑΝΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΙΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ»**

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, προτείνουμε τις ακόλουθες πολιτιστικές δράσεις στο πλαίσιο της σύνδεσης των Τοπικών Πολιτισμών με τον Τουρισμό:

1. Προβολή, δικτύωση και διασύνδεση της υφαντικής παράδοσης των 8 νησιών με την έκδοση ενός συνοπτικού εναλλακτικού Τουριστικού Οδηγού (έντυπο και ψηφιακό, δίγλωσσο) όπου θα περιέχει ιστορικά, λαογραφικά και εθνολογικά στοιχεία, ιστορίες ζωής των βασικών πρωταγωνιστών.
2. Δημιουργία μιας σειράς πρωτότυπων φωτογραφιών/ καρτ-ποσταλς στις οποίες θα αναδεικνύεται ως «οπτικό αναμνηστικό» η υφαντική, οι άνθρωποι και τα προϊόντα τους
3. Δημιουργία μιας σειράς από «υλικά» αναμνηστικά (σουβενίρς) για τη δημιουργία των οποίων θα εμπλέκονται οι ντόπιες υφάντριες, άλλοι αυτοεργοδοτούμενοι χειροτέχνες, σχεδιαστές, καλλιτέχνες και γραφίστες. Η δράση αυτή θα πραγματοποιηθεί προκειμένου να αναδειχτούν α) οι «παραδοσιακές» μορφές των υφαντών τεχνουργημάτων ως αξιοπρόσεχτα τουριστικά προϊόντα, και β) διάφορα άλλα χειροτεχνήματα της υφαντικής τα οποία μέσα από την ανανεωτική και φρέσκια ματιά σχεδιαστών θα δώσουν νέα διάσταση στα υφαντά ως σύγχρονης αισθητικής και λειτουργικότητας πολιτιστικά προϊόντα.

Η συγκεκριμένη δράση θα πλαισιωθεί με έκθεση των παραπάνω υλικών αναμνηστικών καθώς και με έντυπη και ψηφιακή παρουσίασή τους (κατάλογος)

4. Σύνδεση και δικτύωση όλων των Λαογραφικών Μουσείων των παραπάνω νησιών με την υφαντική τέχνη του κάθε νησιού ξεχωριστά μέσα από παιδικά και καλλιτεχνικά εργαστήρια για τους ντόπιους και τους επισκέπτες.

Για την υλοποίηση και τον συντονισμό των παραπάνω δράσεων θα εργαστούν ακόμη ανθρωπολόγοι, ιστορικοί και λαογράφοι.

4.1.3. Πολιτιστικός τουρισμός με έμφαση στην υλική και άυλη Κληρονομιά της Άγониς Γραμμής: Η Σχοινούσα (μελέτη περίπτωσης) ως πολιτιστικό τουριστικό προϊόν

Σύμφωνα με τα πρώτα δεδομένα (με βάση μια μικρή έρευνα στο διαδίκτυο):

1) Η Σχ. είναι νησί με έντονο αγροτικό και μάλλον και αλιευτικό χαρακτήρα ακόμη και στο σύγχρονο τουριστικό πλαίσιο: έχουμε γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, τοπικά προϊόντα και κατοίκους που ασχολούνται όλο το χρόνο με τα παραπάνω

2) Στο τοπίο της εγγράφονται α) οι γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες και τα οικοδομήματα που συνδέονται με αυτά (μπαξέδες, σπαρμένα χωράφια, αγροτικές οικιστικές μικροδομές, μαντριά κ.λ.π.), του παρόντος, αλλά και του παρελθόντος (ανεμόμυλοι), β) οι δρόμοι και τα μονοπάτια που ορίζουν την νησιώτικη μικροεπικράτειά της, γ) ο καθημερινός βίος των ανθρώπων στα δύο χωριά αναφορικά και με τις υπηρεσίες (σχολείο, λιμάνι)

3) Η ύπαρξη λαογραφικού Μουσείου και δραστήριου Συλλόγου Σχοινοσιωτών (με έδρα την Αθήνα, αλλά και μέλη όλους τους κατοίκους) αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την 'αίσθηση του τόπου', της αίσθησης συλλογικότητας, αλλά και την παρουσία της συλλογικής διαστρωματωμένης μνήμης στο νησί.

4) Η μουσική παράδοση της Σχ, τα πανηγύρια, οι ντόπιοι οργανοπαίχτες, έχουν κεντρικό ρόλο στην συνοχή της τοπικής κοινωνίας και στις δημόσιες τελετουργίες

5) Λαμβάνουν χώρα πανηγύρια και θρησκευτικές εορτές με βάση τις εκκλησιές του νησιού που, καθώς φαίνεται- αποτελούν κοινωνικά/ θρησκευτικά γεγονότα ύψιστης σημασίας για τους ντόπιους, αλλά και τους επισκέπτες του νησιού (καλοκαιρινούς, Πασχαλινούς...)

Λαμβάνοντας λοιπόν τα παραπάνω υπόψη μας θα μπορούσαμε να διαμορφώσουμε ένα είδος προϊόντος που στηρίζεται στην ανάδειξη πλευρών της τοπικής ταυτότητας ως ένα είδος Πολιτιστικής Κληρονομιάς και να αφορά τόσο τους κατοίκους όσο και τους ντόπιους. Ειδικότερα να αναδειχθούν και να συνδεθούν:

1) οι ιστορίες προσώπων, επαγγελματιών, ιστορίες από τον τοπικό τύπο, λαογραφικές καταγραφές (στη Νάξο υπάρχει πλούσιο αρχαικό υλικό για τα δύο

τελευταία), με α) το τοπίο (αγροτική γη), β) με υλικότητες και αρχιτεκτονήματα τους παρόντος και παρελθόντος, του δημόσιου ή του ιδιωτικού βίου, γ) με επαγγέλματα, με τραγούδια, με τοπικούς μύθους.

Αυτό το εγχείρημα θα μπορούσε να αποτυπωθεί οπτικά, έντυπα αλλά και ψηφιακά μέσα από 3D εφαρμογές.

1) Πάντα στο πλαίσιο της ανάδειξης πλευρών της Κληρονομιάς με έμφαση στους εναλλακτικούς τρόπους τουριστικής εμπειρίας υπάρχει η δυνατότητα να σχεδιαστούν: πολιτιστικές διαδρομές πάνω σε δρόμους/μονοπάτια που με την υπόδειξη των κατοίκων, και κυρίως όπως τα βιώνουν και τα αφηγούνται οι ίδιοι, περνούν από τα χωράφια και τους μπαξέδες, από τα τυροκομιά, από τους αρχαιολογικούς τόπους, τα υλικά κατάλοιπα βιοτεχνικών μονάδων του παρελθόντος, τους ναούς και τους οικίσκους, τους φάρους.

2) Η δημιουργία μιας πρώτης Λαογραφικής Συλλογής και ενός πρωτότυπου πολιτιστικό οδηγό (ψηφιακού ή έντυπου) με βάση τις ιστορίες των αντικειμένων και όσων οι ζωές συνδέθηκαν με αυτά. Επίσης οργάνωση εργαστηρίων με βάση τα αντικείμενα του μουσείου, αλλά και άλλες πολιτιστικές δράσεις με αφορμή αυτήν την πρωτο-συλλογή (καλοκαιρινά σεμινάρια, εκδηλώσεις, ξεναγήσεις από τους κατοίκους)

Βασικός στόχος των παραπάνω δράσεων: οι κάτοικοι να είναι οι βασικοί υπεύθυνοι της διαμόρφωσης της ταυτότητας που θέλουν να προβάλουν (και που την επανεξετάζουν στο πλαίσιο του τουρισμού) και οι φορείς να έχουν ένα ρόλο διαμεσολαβητών ώστε να αναδυθούν πολλές από τις όψεις αυτής της ταυτότητας και να επανασυνδεθούν τα κομμάτια της μέσα από μια φρέσκια οπτική σε ένα εξαιρετικά ήπιο και βιώσιμο πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης.